

CDN

Centrum Doskonalenia Nauczycieli
w Pile

Wiadomości Opinie Materiały

Biuletyn Pilskiej Oświaty

3/2021

ISSN 1429-6276

Wydaje

Centrum Doskonalenia
Nauczycieli w Pile
ul. Bydgoska 21
64-920 Piła

Kontakt:

Dyrektor

67 352 70 11

Sekretariat

67 352 70 10

**Pracownia Kształcenia
Ustawicznego**

67 352 70 20
67 352 70 22
pku@cdn.pila.pl

Pracownia Doradztwa

67 352 70 26
pd@cdn.pila.pl

**Pracownia Informacji
i Wydawnictw**

67 352 70 22
67 352 70 40
piw@cdn.pila.pl

Redaktor naczelny

Grzegorz Bogacz

Zespół Redakcyjny

Katarzyna Kwaśnik
dr Paweł Owsiany

Skład-Lamanie

Sławomir Kozłowski

Korekta

Katarzyna Włodkowska

W NUMERZE

Wstęp

1

Specjalne Potrzeby Edukacyjne

Bożena Zajączkowska – Mój uczeń ma zespół Aspergera-
rozumieć i pomóc;

2

Doradztwo metodyczne

Magdalena Gutowska – Czego potrzebują nauczyciele i dla-
czego doradztwo metodyczne jest takie ważne?

11

Dobre praktyki

1. Joanna Blajchert, Iwona Manikowska, Marzena Teterus,
Małgorzata Wucens - Polecenia egzaminacyjne pod lupą
– przygotowanie do matury z chemii, fizyki, historii
i matematyki; 13
2. Iwona Damińska – Planowanie własnego rozwoju – wy-
brane metody, techniki i ćwiczenia do pracy z młodzieżą; 24
3. Katarzyna Włodkowska – Tik- Tok na tak? 26
4. Agnieszka Zawilska – Przedszkole na miarę czasów. Na-
uczycielska refleksja; 29

Co warto przeczytać?

Małgorzata Wucens – Rekomendacja literacka: Mackesy
Charlie: „Chłopiec, kret, lis i koń”. Warszawa 2019

32

mgr Katarzyna Kwaśnik, nauczyciel konsultant, CDN w Pile

Wstęp

Szanowni Państwo

To kolejny w tym roku numer Biuletynu „Wiadomości-Opinie-Materiały”. Jaki jest? Wielotematyczny, zahaczający o najbardziej popularne tematy w edukacji, rzec by można - „o tym się mówi” „Mówi się”, bo dotyczy każdego z nas osobiście, naszej pracy, tego co się dzieje w moim najbliższym otoczeniu. Zatem dotyczy Mnie – nauczyciela.

Zespół Aspergera, to pierwszy z poruszanych tematów. Czy to zaburzenie rozwojowe, deficyt neurologiczny czy choroba? A może specyficzny sposób bycia, „inny (atopowy) wzorzec rozwojowy”. Autorka artykułu przedstawia problem wieloaspektowo, osadzając go w realiach pracy szkoły, zatem coś dla nauczyciela i rodzica.

Doradztwo metodyczne. Zupełnie świeże spojrzenie osoby, która wcześniej li tylko przyglądała się wcześniej procesowi. Teraz wspiera grupę 13 nauczycieli doradców metodycznych. Ich wypowiedzi są dopełnieniem artykułu, jednocześnie będąc głosem potrzeb nauczycielskich.

Stałym punktem naszego Biuletynu są „Dobre praktyki”. W bieżącym numerze dajemy cztery nowe spojrzenia na metodykę pracy nauczyciela. Jest o czasownikach operacyjnych w kontekście egzaminów zewnętrznych. Powiem Wam, zgrabne zestawienie zwrotów występujących w poleceniach egzaminacyjnych. Niezwykle przydatne podczas osławiania uczniów z arkuszami egzaminów zewnętrznych. Kolejna propozycja dotyczy doradców zawodowych, to zestaw narzędzi do prowadzenia poradnictwa zawodowego dla młodzieży. Jest i nowocześnie. Tik-Tok to propozycja do wykorzystania aplikacji na lekcji języka polskiego. Naturalnie najciekawszy jest komentarz i refleksje autorki artykułu. Wiercie mi, nawet najzagorzalszy przeciwnik Tik-Tok będzie na TAK. „Dobre praktyki” zamykamy refleksyjnym spojrzeniem na współczesne przedszkole, na wzajemne relacje między pracownikami, rodzicami i dziećmi.

Na zakończenie otwieramy nowy cykl. To rekomendacje książkowe, niekoniecznie o tematyce dydaktycznej. Takie do których czasem warto zajrzeć, gdzie jedna fraza zainspiruje, a całość pozwoli na chwilę „odpłynąć” i odpocząć.

Katarzyna Kwaśnik

CDN

Centrum Doskonalenia Nauczycieli
w Pile

Mój uczeń ma zespół Aspergera- zrozumieć i pomóc

O zespole Aspergera (ZA)

Zespół Aspergera jest zaburzeniem rozwojowym, defektem neurologicznym czy po prostu sposobem bycia. Często błędnie rozumiany jest jako choroba, co prowadzi do postrzegania ludzi dotkniętych tym zaburzeniem jako gorszych i odmiennych od ludzi zdrowych. Takie podejście oznacza utrwalanie stereotypowego myślenia o zespole Aspergera i wyrządza krzywdę osobom dotkniętym tym problemem i ich rodzinom. Obecnie coraz częściej pojawiające się określenia dla osób z ZA to „inny wzorzec rozwojowy” lub „atypowy wzorzec rozwojowy”.

Zespół Aspergera jako zaburzenie rozwojowe mieszczące się w spektrum autyzmu zostało po raz pierwszy opisane przez Hansa Aspergera i Leo Kanner'a w latach 40 minionego stulecia. Przyczyny zaburzenia nie zostały dotychczas jednoznacznie zdefiniowane.

Czynniki¹ najczęściej łączone z występowaniem ZA to:

- podłoże genetyczne
- wiek ojca od 40 lat i więcej
- wrodzona toksoplazmoza
- urazy okołoporodowe
- dziecięce porażenie mózgowe
- uszkodzenia centralnego układu nerwowego
- poważne infekcje przebyte w dzieciństwie

W zaburzeniach ze spektrum autyzmu mówi się o tak zwanej triadzie² objawów autystycznych dotyczących:

- relacji z innymi ludźmi
- komunikacji
- sztywności w myśleniu i zachowaniu

Powszechnie powyższe objawy utożsamiane są z brakiem kolegów, brakiem akceptacji rówieśników, dosłownym rozumieniem metafor, nierozpoznananiem ironii, przywiązaniem do rutyny, nieak-

ceptowaniem zmian. Warto szerzej spojrzeć na te trzy obszary, by lepiej zrozumieć zachowanie osób z ZA.

Objawy zespołu Aspergera

Objawy³ dotyczące relacji społecznych

- trudności w rozumieniu, że inni nie wiedzą co ja myślę, przekonanie, że mój sposób myślenia jest powszechny i typowy
- trudności w dostrzeganiu uczuć i pragnień innych osób
- brak empatii
- brak umiejętności „czytania między wierszami”
- nadmierna bezpośredniość
- bezwzględna prawdomówność i szczerość
- prostoduszność i naiwność mogące prowadzić do stania się ofiarą manipulacji
- nieznajomość czy wręcz brak świadomości konwenansów społecznych
- nieprawidłowe interpretowanie sygnałów społecznych
- słaba tolerancja kontaktu fizycznego

Objawy⁴ dotyczące komunikacji

- nieprawidłowa intonacja głosu – chrapliwość, tony wysokie lub monotonia
- mowa "barokowa", przekoloryzowana
- trudności w dopasowaniu stylu wypowiedzi do rozmówcy i okoliczności (osoby z ZA często nie rozumieją, że do dorosłych należy zwracać się nieco inaczej niż do rówieśników)
- mowa nadmiernie konkretna, niekiedy skrajnie formalna wręcz pedantyczna
- trudności w stosowaniu mowy potocznej, slangu młodzieżowego
- trudności w rozumieniu języka metaforycznego
- poprawianie błędów językowych u innych

¹ <https://kobieta.onet.pl/dziecko/zespole-aspergera-u-dzieci-objawy-leczenie-i-przyczyny-choroby/pvymh>

² <https://dziecisawazne.pl/zespole-aspergera-choroba-czy-dar-jak-rozpoznać-dziecka-za>

³ https://www.szkolnictwo.pl/szukaj,Zesp%C3%B3%C5%82_Aspergera

⁴ https://www.szkolnictwo.pl/szukaj,Zesp%C3%B3%C5%82_Aspergera

- unikanie kontaktu wzrokowego lub przesadne wpatrywanie się w rozmówcę z niezmiennym wyrazem twarzy (uśmiech, twarz pokerzysty)
- nieumiejętność zainicjowania, prowadzenia i podtrzymania zwykłej, nieformalnej rozmowy (small talk)

Objawy⁵ dotyczące sztywności myślenia i zachowania:

- trudność w wykonywaniu zadań wymagających myślenia abstrakcyjnego
- niechęć do zmian i niespodzianek
- stereotypie (rytmiczne, powtarzające się niefunkcjonalne ruchy), rytuały (schematycznie wykonywane czynności)
- trudność w przewidywaniu skutków
- problemy z dokonywaniem wyboru, często niedokonywanie wyboru w ogóle
- postrzeganie świata w sposób czarno-biały
- uporczywość w stosowaniu metody znanej choć nieskutecznej
- nieumiejętność przeniesienia nabytych umiejętności na inne sytuacje
- obsesyjne zainteresowanie i szeroka wiedza w wybranych obszarach
- wybiórcza dieta- brak akceptacji dla wielu pokarmów, ich połączeń często na podstawie zapachu, smaku czy wyglądu oraz silne przywiązanie do konkretnych, znanych pokarmów

Podział objawów jest kwestią umowną, zazębiają się i łączą.

Zaburzenia integracji sensorycznej i dyspraksja

Osoby z zespołem Aspergera charakteryzują również zaburzenia integracji sensorycznej i dyspraksja.

Zaburzenia integracji sensorycznej

Objawami zaburzeń sensorycznych mogą być zbyt wysoka lub zbyt niska wrażliwość na bodźce zmysłowe. Częstym problemem jest nadwrażliwość na dźwięk i światło. Mogą one generować problemy z koncentracją lub całkowicie uniemożli-

wiać wykonanie konkretnego zadania. Inny problem sensoryczny stanowi nadwrażliwość na dźwięk. Jego możliwą konsekwencją jest silniejsze odczuwanie bólu.

Dyspraksja⁶

Dyspraksja jest zaburzeniem motorycznym, często określanym jako niezgrabność ruchowa. Jej objawami mogą być specyficzny chód, problemy z utrzymaniem równowagi, ograniczone zdolności plastyczne czy po prostu nieestetyczne i powolne pismo. Problemy te będą widoczne przy wykonywaniu ćwiczeń wymagających dobrego poczucia równowagi, na przykład wykonywanie przewrotów, stanie na rękach, gdzie w wymagane jest, aby ciało znajdowało się w położeniu odwrotnym. Powoduje to silną dezorientację i w konsekwencji strach dzieci przed wykonywaniem tych ćwiczeń.

Zespół Aspergera kontra autyzm

Klasyfikacje medyczne (DSM V) zaliczają zespół Aspergera do Spektrum Zaburzeń Autystycznych (ASD) obok autyzmu i bliżej niezdiagnozowanych zaburzeń ze spektrum autyzmu. Osoby ze spektrum autyzmu łączą trudności w zakresie relacji z innymi ludźmi, komunikacji i sztywności myślenia i zachowania.

To, co odróżnia osoby z zespołem Aspergera⁷ od osób z autyzmem to:

wysoki intelekt (poziom intelektualny osób z ZA jest na średnim lub wysokim poziomie)

większe zainteresowanie światem zewnętrznym (osoby z autyzmem żyją w swoim świecie, a osoby z ZA żyją w „naszym” świecie, na swoich zasadach)

rozwój mowy (u osób z ZA rozwój mowy często występuje w nieco późniejszym okresie, a u osób z autyzmem rozpoczyna się zdecydowanie później i przebiega w wolniejszym tempie)

słaba wykrywalność (umiarkowane zainteresowanie światem zewnętrznym przy jednoczesnym prawidłowym rozwoju poznawczym może nie być wystarczającą przesłanką dla rodziców i opiekunów do podjęcia kroków w kierunku badania dziecka).

⁵ <https://portal.abczdrowie.pl/zespol-aspergera>

⁶ https://www.szkolnictwo.pl/szukaj,Zesp%C3%B3%C5%82_Aaspergera

⁷ <https://aspergia.pl/tl/Asperger-Syndrom-.htm>

⁸ <https://www.zaburzeniapsychiczne.pl/zespol-aspergera-przyczyny-objawy-leczenie/>

Diagnoza

Wachlarz objawów ZA jest bardzo szeroki, a objawy te mogą występować w różnym natężeniu. Dlatego granice zespołu Aspergera nie należą do najwyraźniejszych. Pomocne w rozpoznaniu zaburzenia są kryteria opracowane przez szwedzkiego psychiatrę, profesora Christophera Gillberga. Wymienia się sześć głównych kryteriów diagnostycznych⁸:

- brak umiejętności lub chęci współpracy w grupach
- zaburzenia języka i mowy
- zawężenie swoich zainteresowań, czasami obsesyjne zainteresowanie jedną dziedziną
- powtarzające się zachowania
- problemy z komunikacją niewerbalną
- niezdarność ruchowa

Kryteria te sprawiają, że diagnozowanie ZA staje się łatwiejsze. Przyjęto, że spełnienie minimum trzech z powyższych kryteriów pozwala określić czy dana osoba ma zespół Aspergera czy też zaburzenia osobowości lub emocji.

Zespół Aspergera na ogół diagnozowany jest u dzieci w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym, ponieważ wówczas pojawiają się problemy z funkcjonowaniem dziecka w grupie rówieśniczej. Diagnozy dokonuje interdyscyplinarny zespół specjalistów składający się przeważnie z psychiatry, psychologa, logopedy, pedagoga. Niezbędna jest diagnoza lekarza psychiatry (niewystarczająca jest opinia psychologa, który nie będąc lekarzem, nie ma kompetencji do diagnozowania w klasyfikacjach medycznych takich jak ICD czy DSM). Wskazana jest również współpraca z lekarzem neurologiem, ponieważ wykluczenie nieprawidłowości neurologicznych pozwala postawić diagnozę z większym prawdopodobieństwem jej poprawności, a w konsekwencji obranie odpowiedniego postępowania.

Proces diagnozy⁹ oparty jest o wywiad z rodzicami dziecka, analizę dokumentacji medycznej i psychologicznej dziecka, testy psychologiczne, kierowaną obserwację dziecka, badanie medyczne (psychiatryczne). Po odbyciu wymaganych spotkań rozpoznanie zostaje przekazane rodzicom. Otrzy-

mują oni również plan terapeutyczny oraz informację o placówkach, w których mogą uzyskać pomoc.

Diagnozowanie zespołu Aspergera jest długotrwałe. W niektórych sytuacjach może trwać nawet kilka lat od momentu zauważenia pierwszych symptomów. Wynika to między innymi z niewiedzy rodziców do kogo zwrócić się o pomoc, ograniczonego dostępu do specjalistów, długiego procesu diagnozowania samego w sobie. Posiadanie zaświadczenia lekarskiego z diagnozą to duży i ważny krok dla dziecka i rodziców. Rodzice otrzymują informację o problemie i mogą podjąć kolejne kroki, by pomóc dziecku.

Orzeczenia

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego

Postawiona diagnoza, a co się z tym wiąże zaświadczenie lekarskie, staje się podstawą do wnioskowania o orzeczenie. Informacje o procedurze uzyskiwania orzeczenia rodzice mogą uzyskać w szkole dziecka (dyrektor, pedagog, wychowawca) lub poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Zespół orzekający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej działającej na podstawie Ustawy o systemie oświaty, na wniosek rodzica i po przeprowadzeniu badania wydaje orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Orzeczenie zawiera następujące informacje:

- o rodzaju placówki, w której powinien być realizowany obowiązek szkolny- szkoła ogólnodostępna, szkoła integracyjna, szkoła specjalna lub nauczanie indywidualne
- charakterystykę mocnych i słabych stron dziecka
- zalecenia dotyczące warunków realizacji potrzeb edukacyjnych
- czas, na jaki jest wystawione (etap edukacyjny)
- o potrzebie rewalidacji
- o pożądanej terapii
- o rozwijaniu możliwości (uczeń zdolny)

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego jest podstawą do korzystania z prawa dostosowania warunków, w jakich zdawany jest egzamin ośmioletni i maturalny. Szczegółowe informacje

⁹ <https://polskiauzytm.pl/diagnoza-autyzmu/>

¹⁰ <https://pedagogika-specjalna.edu.pl/autyzm/indywidualny-program-edykacyjno-terapeutyczny-dla-uczni-z-zespolem->

o dostosowaniach zawarte są w komunikatach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

Przedstawienie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego w szkole jest decyzją rodzica. Nie ma on formalnego obowiązku informować szkoły o posiadanym przez dziecko orzeczeniu.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego- zadania szkoły

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego przedłożone w szkole nakłada na szkołę obowiązek opracowania dla ucznia indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego¹⁰ (tzw. IPET). Przed opracowaniem IPET-u należy dokonać wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia (WOPFU).

Sporządzenie obydwu dokumentów, zarówno WOPFU, jak i IPET-u jest zadaniem nauczycieli uczących danego ucznia oraz pracujących z nim specjalistów, czyli pedagoga, pedagoga specjalnego, psychologa, terapeuty. Rodzice ucznia, a nawet sam pełnoletni uczeń mają prawo uczestniczyć w opracowaniu powyższych dokumentów. WOPFU i IPET należy opracować do 30 września lub w ciągu 30 dni od daty przedstawienia orzeczenia.

WOPFU przygotowuje się w celu określenia poziomu wiedzy i umiejętności ucznia, jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz zakresu możliwości psychofizycznych, jak również ograniczeń i trudności. Przepisy nie określają wzoru dokumentu, jednak jego forma powinna być ujednolicona dla danej szkoły. Dokument powinien uwzględniać indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne, mocne strony, zainteresowania i uzdolnienia ucznia, zakres i rodzaj wsparcia ze strony nauczycieli i specjalistów oraz informacje o przyczynach niepowodzeń edukacyjnych lub trudnościach w funkcjonowaniu w życiu szkolnym.

WOPFU oraz zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego są podstawą do opracowania IPET-u.

IPET jest dokumentem, w oparciu o który odbywa się nauczanie ucznia z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. IPET zostaje sporządzony na taki czas, na jaki obowiązujące jest orzeczenie, na ogół na okres etapu edukacyjnego. Forma IPETU jest dowolna, powinna być jednolita dla szkoły.

IPET powinien uwzględniać:

- metryczkę

- zakres i sposób dostosowania wymagań
- zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem
- formy i okres udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- działania wspierające rodziców ucznia oraz - w zależności od potrzeb - zakres współdziałania poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi, innymi instytucjami oraz podmiotami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży
- zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia
- zakres współpracy nauczycieli
- w przypadku uczniów niepełnosprawnych - w zależności od potrzeb - rodzaj i sposób dostosowania warunków organizacji kształcenia do rodzaju niepełnosprawności ucznia, w tym w zakresie wykorzystywania technologii wspomagających to kształcenie
- w zależności od indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia wskazanych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego lub wynikających z wielospecjalistycznych ocen, - wybrane zajęcia wychowania przedszkolnego lub zajęcia edukacyjne, które są realizowane indywidualnie z uczniem lub w grupie liczącej do 5 uczniów.

Szkola, do której uczęszcza uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego jest zobowiązana do przeprowadzania okresowej wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia i efektywności przyjętego programu. Ocena okresowa dokonywana jest co najmniej dwa razy w trakcie roku szkolnego i może być podstawą do modyfikacji IPETU.

Orzeczenie o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności

W świetle przepisów o systemie pomocy społecznej osoba z zespołem Aspergera jest osobą niepełnosprawną, ponieważ w sposób długotrwały pozostaje niezdolna do wypełniania ról społecznych. Informacja o niepełnosprawności zawarta

jest w orzeczeniu. Orzeczenia wydawane są przez powiatowe lub miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności na wniosek rodzica lub opiekuna. Zespoły te wydają dwa rodzaje orzeczeń: orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (osoby, które ukończyły 16 lat), orzeczenie o niepełnosprawności (osoby poniżej 16 lat). Orzeczenia wydane przez powiatowe lub miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności stanowią podstawę do korzystania przez dziecko z ZA i jego rodziców z ulg i uprawnień, które ułatwiają dziecku codzienne funkcjonowanie i mają przynajmniej częściowo zrekompenzować rodzicom koszty opieki nad nim. Konkretnym przykładem świadczenia, o które może wnioskować osoba lub opiekun osoby z orzeczoną niepełnosprawnością jest zasiłek pielęgnacyjny.

Terapia, farmakologia

Zespół Aspergera jest zaburzeniem, którego nie da się wyleczyć. Raz postawiona diagnoza pozostaje na zawsze. Stosowane terapie i środki farmakologiczne mają za zadanie złagodzić objawy i docelowo umożliwić samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie.

Istnieje wiele metod leczenia ZA, ich wybór uzależniony jest od indywidualnych cech pacjenta. O doborze odpowiedniej formy terapii powinien decydować specjalista. Terapia ma charakter stały i poprzez różnego rodzaju ćwiczenia ma na celu pomoc w procesie socjalizacji.

Metody¹¹ terapeutycznego leczenia ZA są następujące:

- psychoterapia metodą behawioralno-poznawczą
- zajęcia z integracji sensorycznej (IS)
- trening umiejętności społecznych (TUS)
- terapia metodą kognitywną
- terapia behawioralna

Najczęściej dzieci z ZA nie wymagają leczenia farmakologicznego. Natomiast w okresie dojrzewania objawy mogą się nasilać i wówczas leczenie obiera kierunek leczenia lekami antydepresyjnymi lub neuroleptykami. Taka terapia może trwać jedynie w okresie dojrzewania albo też może być konieczna przez znacznie dłuższy czas, jeśli objawy narastają. Osoby z ZA mają większą podatność na inne zaburzenia psychiczne- psychozy

(schizofrenia), depresja, stany lękowe. Podatność ta wiąże się z poczuciem odmienności, stresu skutkującego wycofaniem, lękiem i agresją, przewlekłą frustracją związaną z niepowodzeniami w relacjach z innymi ludźmi.

Problemy z funkcjonowaniem w szkole

Problemy z funkcjonowaniem w szkole- przyzyny

Przyczyny problemów, jakie może spotkać uczeń z ZA w szkole są bardzo różnorodne, podobnie jak objawy, niezwykle indywidualne. Część problemów dotyczy na ogół funkcjonowania w społeczności szkolnej, a część ściśle procesu dydaktycznego.

Przyczyny trudności, jakie uczeń z zespołem Aspergera może spotkać na gruncie relacji rówieśniczych to:

- ograniczona umiejętność nawiązywania kontaktów (np. uczeń nie zainicjuje znajomości, bo zwyczajnie nie wie co powiedzieć, rozmowa na tematy błahe jest trudna)
- naiwność w relacjach (np. uczeń uwierzy bezkrytycznie w to, co mówią inni, bo zakłada, że jeśli on sam jest fair, inni również)
- monotematyczność (np. uczeń może zanudzać innych opowiadaniem na interesujący go temat)
- prawdomówność (np. uczeń przypomni nauczycielowi o zapowiedzianym sprawdzianie, wskaże „winnego” w sytuacji problematycznej)
- szczerość i bezpośredniość (np. uczeń nie filtruje swoich przemyśleń, wypowiada je, np. „nie obchodzi mnie to, co mówisz”)
- słaba tolerancja kontaktu fizycznego (np. uczeń nie bierze udziału w zabawach)
- ograniczone rozumienie ironii i języka młodzieżowego (uczeń dosłownie rozumie ironiczny komentarz kolegi „fajną masz czapkę” i przyjmuje go jako komplement, choć z tonu wynikała kpina)

Przyczyny trudności, jakie uczeń z zespołem Aspergera może spotkać w toku procesu dydaktycznego to:

- ograniczona zdolność koncentracji (uczeń ulega dystrykcji przez własne refleksje, nie skupia się np. nie odnotuje zadania domowego lub „nie

¹¹ <https://portal.abczdrowie.pl/zespol-aspergera>

dosłyszcy” wyjaśnień, wykona nieprawidłowo lub wcale)

- nadwrażliwość na dźwięk lub światło (uczeń skupia uwagę na migoczącej świetlówce zamiast na temacie lekcji, nie toleruje gier zespołowych na wychowaniu fizycznym, kibicowania podczas rywalizacji)
- słaba umiejętność pracy w grupie (uczeń jest bierny, nie odzywa się niespytany, nawet jeśli ma pomysł i wiedzę lub niezmiernie aktywny i wykonuje pracę za cały zespół, niestety samodzielnie)
- niska tolerancja porażki i łatwa utrata motywacji (uczeń jest rozczarowany 4 lub zajęty drugim czy trzecim miejscem, niepowodzenie przypisuje wyłącznie swoim deficytom, nie powie, że test był trudny, konkurencja w konkursie wysoka; niechętnie uczestniczy w kolejnych)
- ograniczona umiejętność łączenia faktów (uczeń z trudnością dostrzega związki przyczynowo skutkowe)
- oczywistość faktów- brak potrzeby wyjaśniania (uczeń przedstawia końcowy wynik zadania matematycznego)
- słabe rozumienie abstrakcji (uczeń nie potrafi napisać wypracowania na niekonkretny temat, np. Moje spotkanie z bohaterem lektury)

Trudności, jakie napotyka uczeń z ZA są duże i złożone. Stwarzają one pole dla pracy wychowawczej i dydaktycznej w celu zapobiegania izolacji społecznej, odrzuceniu dziecka lub jego niepowodzenia edukacyjnego. Jeżeli postawę nauczyciela charakteryzuje wyrozumiałość, akceptacja, wsparcie, najprawdopodobniej w podobny sposób uczeń z ZA będzie traktowany przez rówieśników. Nietypowe zachowania ucznia z ZA będą chętniej tolerowane, jeśli znana będzie ich przyczyna. Dlatego ujawnienie problemów dziecka może uchronić je przed brakiem akceptacji. Należy jednak pamiętać, że ujawnienie tych informacji powinno odbyć się za zgodą dziecka i rodziców. Najlepiej, by były one przedstawione przez osobę z odpowiednimi kompetencjami, czyli psychologa, pedagoga, rodziców.

Problemy z funkcjonowaniem w szkole- propozycje rozwiązań

Strategia pracy z uczniem z ZA jest ściśle związana z indywidualnymi problemami danej osoby. Wnikliwa analiza objawów powinna poprzedzić decyzje o stosowaniu poszczególnych rozwiązań. Niemniej jednak większość działań powinna opierać się o przewidywalność i przejrzystość, bo to one dają dziecku poczucie bezpieczeństwa.

Pomoc, jakiej nauczyciel może udzielić dziecku z ZA w zakresie relacji społecznych jest nieco ograniczona, ponieważ większość odbywa się bez obecności nauczyciela. Najczęściej pomoc ma charakter wsparcia i zachęty. Nauczyciel może promować następujące zachowania¹²:

- udział w kołach zainteresowań
- udział w zajęciach grupowych, grach, zabawach, wyjściach, wycieczkach
- poszukiwanie pomocy w sytuacjach trudnych
- omówienie sytuacji trudnych i wskazanie właściwych zachowań
- pomoc koleżeńska i zachowanie prospołeczne innych uczniów
- zainteresowanie kulturą młodzieżową (język, muzyka, subkultura)
- tolerancyjny odbiór dziecka przez grupę

Monitorowanie kontaktów rówieśniczych jest stosunkowo trudnym zadaniem, z pewnością wymaga dużej dyskrecji i wyczucia ze strony nauczyciela. Nadmierne zainteresowanie uczniem z ZA może wywołać niechęć dziecka a u jego rówieśników poczucie niesprawiedliwości.

Propozycje rozwiązań¹³ do zastosowania na lekcji w pracy z uczniem z ZA:

- organizacja zajęć z zachowaniem znanego dziecku schematu (plan lekcji, terminy zadań, stałe punkty lekcji)
- zapewnienie właściwego otoczenia (ograniczona ilość bodźców)
- minimalizacja zmian i jak najwcześniejsze informowanie o nich
- włączanie ucznia do pracy w grupie
- udzielanie przejrzystych instrukcji do zadań domowych i sprawdzianów
- używanie prostego jednoznacznego języka, uni-

¹² <http://niegrzecznedzieci.org.pl/asperger/zrozumiec-ucznia-z-zespolem-aspergera-wskazowki-dla-nauczycieli/>

¹³ https://pedagog szkolny.pl/viewpage.php?page_id=187

kanie ironii

- częste udzielanie informacji zwrotnej
- częste chwalenie za prawidłowo wykonane zadania
- przypominanie na jaki aspekt ukierunkowane jest zadanie
- łączenie bieżących treści z zainteresowaniami ucznia
- ograniczanie wypowiedzi ucznia na interesujący go temat
- tworzenie schematu prac pisemnych

Niewątpliwie, stosowanie zaproponowanych rozwiązań nie należy do łatwych zadań. Indywidualne podejście do ucznia z ZA jest niezbędne. Wyzwania, przed jakimi staje nauczyciel dotyczą wsparcia ucznia w procesie dydaktycznym jak również w procesie integracji społecznej. Pomoc w wyborze odpowiednich metod pracy mogą ułatwić zalecenia zawarte w orzeczeniu wydanym przez poradnię pedagogiczno-psychologiczną.

Zastosowanie proponowanych powyżej rozwiązań może być korzystne dla całego zespołu klasowego, nie tylko dla uczniów z ZA, chociaż im są najbardziej potrzebne. Kompetencje komunikacyjne, praca w zespole, aktywność pozalekcyjna, otwartość na zmianę to elementy, które prowadzą do rozwoju każdego ucznia. W przyszłości będą one bardzo istotne w wielu dziedzinach życia.

Nauka języków obcych a zespół Aspergera

Triada objawów autystycznych wskazuje komunikację jako jeden z czynników determinujących zespół Aspergera. Język jak wiadomo stanowi główne narzędzie komunikacji, a skoro sprawne i skuteczne posługiwanie się językiem ojczystym często jest problemem dla osób z zespołem Aspergera, przyswojenie języka obcego może być tym bardziej trudne. Dlatego, uczniowie ci mają prawo do zwolnienia z nauki drugiego języka obcego¹⁴. Podstawą prawną zwolnienia z nauki drugiego języka obcego jest Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2015 r. poz.

843) - § 7 ust. 1. Zwolnienie z nauki drugiego języka obcego odbywa się na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na zespół Aspergera lub decyzji dyrektora w odpowiedzi na wniosek rodziców ucznia posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Trudności w nauce języków obcych nie są jednak oczywistym deficytem, zdarzają się uczniowie z zespołem Aspergera, którzy wykazują ponad przeciętne uzdolnienia językowe. Zatem warto wykorzystywać cechy ucznia, które sprzyjają nauce języka i jednocześnie być świadomym obszarów, które mogą nieść trudności i wypracować sposoby radzenia sobie z nimi. Znajomość języków obcych, w szczególności języka angielskiego jest wręcz konieczna do funkcjonowania we współczesnych realiach. Co więcej, w dziedzinach, w których osoby z ZA często spełniają się zawodowo (technika, informatyka, badania naukowe) umiejętność posługiwania się językiem angielskim jest kluczowa.

Przyswajanie języka obcego przez uczniów z ZA może przebiegać nieharmonijnie¹⁵ - zapamiętywanie słownictwa, wymowa poszczególnych słów, stosowanie zasad gramatycznych nie będą kłopotliwe, natomiast komunikowanie się ustne i rozumienie ze słuchu mogą sprawiać trudności. Rozwój językowy będzie też silnie zależny od indywidualnych cech osób z ZA.

W trakcie nauki języka obcego ważne jest, by szczególną uwagę poświęcić następującym aspektom w trakcie kształtowania i rozwijania kompetencji komunikacyjnych:

- stosowanie słów typu: cóż, naprawdę, oczywiście, zatem, więc (po angielsku tak zwane language fillers)
- stosowanie form grzecznościowych (po angielsku często funkcjonują one w formie pytań, na przykład Can you repeat the question, please?)
- stosowanie języka nieoficjalnego (w języku angielskim będą to idiomy (idioms), często zawierające odmienne metafory niż w języku ojczystym, czasowniki złożone (phrasal verbs))
- odgrywanie scenek sytuacyjnych i utrwalanie typowych wyrażen w nich występujących

¹⁴ http://www.poradnikautystyczny.pl/post/edukacja/zwolnienie_z_nauki_drugiego_jezyka

¹⁵ <https://asperger15k.pl/zdrowie/problemy-lingwistyczne/>

¹⁶ <https://outsidethebox.com.pl/2018/04/02/jak-uczyc-sie-angielskiego-majac-zespol-aspergera/>

(przykładowo: zamawianie dań w restauracji, pytanie o cenę, dostępność produktów w sklepie)

Jeśli chodzi o kształtowanie umiejętności rozumienia ze słuchu u ucznia z ZA, należy w szczególności pamiętać o:

- odpowiedniej głośności nagrania (uczniowie z ZA często wykazują nadwrażliwość słuchową)
- ograniczeniu bodźców mogących spowodować dekoncentrację ucznia (uczniowie z ZA łatwo ulegają rozproszeniu)
- wykorzystywaniu nagrań audio wizualnych (myślenie obrazowe jest na ogół mocną stroną aspih)

Jeśli chodzi o rozwijanie umiejętności leksykalnych¹⁶, należy oprzeć się na:

- ponad przeciętnych możliwościach zapamiętywania nowych słów przez uczniów z ZA i wykorzystywać je jako wzmocnienie pozytywne
- łączeniu obszarów leksykalnych z tym, co pasjonuje uczniów z ZA
- przedstawianiu znaczenia nowych wyrazów za pomocą ilustracji i utrwalaniu ich poprzez mapy myśli
- umiejętności poprawnego wymawiania nowych słów i traktowania jej jako atutu zwiększającego motywację do nauki

Oprócz powyższych elementów, podczas lekcji języków obcych wskazane jest uwzględnianie działań dotyczących organizacji lekcji i warunków panujących w klasie.

Zalecane jest, by uczeń z ZA:

- zajmował miejsce w bliskiej odległości od nauczyciela
- znał schemat lekcji
- był jak najwcześniej informowany o zachodzących zmianach w organizacji lekcji
- nie był zaskakiwany nowymi formami pracy na lekcji lub by były one często zmieniane, co stanie się rutyną
- posiadał klarowne informacje o pracy domowej
- uzyskiwał informację zwrotną
- pracował w parze lub grupie

Stosowanie powyższych rozwiązań nie stanowi wyzwania dla nauczycieli, co więcej wielu z nich

pracuje w taki sposób niezależnie od obecności w grupie ucznia z ZA. Analiza wspomnianych powyżej zaleceń i dostosowań może prowadzić do wniosku, że stosowanie większości z nich wobec każdego ucznia jest korzystne dla jego rozwoju językowego.

Współpraca z rodzicami

Współpraca szkoły z rodzicami ucznia z ZA ma istotną rolę w opiece i rozwoju dziecka. Bazą do współpracy jest dostrzeganie pozytywnych stron dziecka oraz odnalezienie wspólnego celu, jakim jest zaspokojenie potrzeb warunkujących rozwój dziecka.

Kontakty między rodzicami, a nauczycielami bywają trudne. Dlaczego tak się dzieje? Rodzic często niesie ze sobą bagaż negatywnych doświadczeń nabytych w trakcie kontaktów z różnymi instytucjami i specjalistami. Warto też pamiętać, że akceptacja diagnozy nie jest dla rodzica łatwa. Ponadto, spotyka się on z niezrozumieniem, ponieważ niepełnosprawność dziecka jest niewidoczna, a zachowania nieestosowne. Rodzice bywają obwiniani przez otoczenie o to, że dziecko nie potrafi dostosować się do norm społecznych. Ponadto, w przypadku wczesnej diagnozy, rodzice włożyli ogromny wysiłek (w tym finansowy) by pomóc dziecku i równie dużego zaangażowania oczekują w zamian. Jeżeli doznali zawodu, może to rzutować na ich gotowość do współpracy i skutkować postawą nieufną i roszczeniową. Niemniej jednak, współpraca z rodzicami jest niezbędna. Dlatego, niezależnie od postawy rodzica ważne jest, by wychowawca był dobrze przygotowany do spotkania z rodzicem. Powinien zorganizować miejsce zapewniające prywatność, przemyśleć i zanotować kwestie, które zamierza poruszyć, mówić naprzemiennie o pozytywnych i negatywnych stronach ucznia, posługiwać się językiem profesjonalnym.

O ile rodzic dobrowolnie podejmuje współpracę ze szkołą, szkoła ze swojej strony ma formalny obowiązek informować i zapraszać rodziców na spotkania zespołu uczącego dotyczące oceny funkcjonowania ucznia. Należy też pamiętać, że rodzice powinni być informowani i wyrażać zgodę na wszelkie działania podejmowane wobec dziecka.

Gdzie uzyskać pomoc

Samodzielne sprostanie problemom wynikającym z ZA może okazać się trudne lub niemożliwe dla dziecka, jego rodziny, otoczenia. W razie potrzeby pomocy udzielić:

- specjaliści (psychologowie, pedagodzy, neurologi, psychiatry) w
- Specjalistycznych Poradniach Zdrowia Psychicznego
- Poradniach dla Dzieci/Osób z Autyzmem
- Poradniach Zdrowia Psychicznego
- Ośrodkach Interwencji Kryzysowej (OIK)/Centrach Interwencji Kryzysowej (CIK)
- fachowcy i rodzice skupieni w organizacjach pozarządowych, takich jak:
 - * Fundacja Synapsis (www.synapsis.org.pl)
 - * Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Ukrytymi Niepełnosprawnościami im. Hansa Aspergera „NIE-GRZECZNE DZIECI” (www.niegrzecznedzieci.org.pl)
 - * Fundacja „Rozwiązać Autyzm” (www.rozwiazacautyzm.pl)
 - * Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym „Dalej Razem” (www.autyzm.zgora.pl)
 - * Fundacja Pomocy Osobom z Zaburzeniami ze Spektrum Autyzmu oraz Ich Rodzinom „SILENTIO” (www.silentio.pl)

Podsumowanie

Jak pomóc osobie z ZA? Jak ją zrozumieć? Wydaje się, że nie ma na te pytania jednoznacznej i konkretnej odpowiedzi. Częściowo dlatego, że każda osoba z diagnozą ZA jest inna, ma inne mocne strony i boryka się z innymi problemami. Niemniej jednak wiedza o ZA jest podstawą do udzielenia jakiegokolwiek pomocy. Pomagając, ważne jest by pamiętać o dwóch rzeczach, po pierwsze pomoc nie może polegać na adaptacji otoczenia tak, by osoba z ZA czuła się jak najbardziej komfortowo. Zadaniem osób z najbliższego otoczenia jest nauczyć asa jak w tym otoczeniu funkcjonować. Wymaga to wiele wysiłku z obu stron i znalezieniu złotego środka, jeśli chodzi o ustępstwa. Po drugie, udzielając pomocy należy nie tylko wskazywać na błędne zachowania czy brak właściwych reakcji. Konieczne jest, by wprost przedstawić pożądane wzorce. Idealnie byłoby odegrać dane sytuacje, wypowiedzieć głośno oczekiwane reakcje. Nawet jeśli takie odgrywanie sytuacji może wydać się nieco sztuczne, szansa na przeniesienie ich w naturalne okoliczności będzie większa niż po jedynie wysłuchaniu rad terapeuty, rodzica czy nauczyciela.

Obecnie liczba zdiagnozowanych przypadków zespołu Aspergera rośnie. Wraz z tym wzrostem zmienia się też obraz zaburzenia, choć i tak jest bardzo różnicowany. Wydaje się, że jednocześnie rośnie też świadomość społeczna i wiedza na temat zespołu Aspergera, a w konsekwencji tolerancja i zrozumienie. Taka zmiana w podejściu jest szczególnie ważna dla osób z ZA. Ich wysoki na ogół intelekt sprawia, że są bardzo świadomi swoich problemów, analizują je i zamartwiają o swój los, bo nie dostrzegają potencjalnych rozwiązań lub są świadomi trudnej drogi do ich znalezienia. Uwrażliwienie na problemy osób z zespołem Aspergera powinno być więc szansą na kształtowanie przez nauczycieli tak ważnych w obecnym świecie kompetencji komunikacyjnych, a także budowanie w podopiecznych świadomości, że każdy z nich ma różne cechy, zdolności i umiejętności, czyniące ich wyjątkowymi.

Współczesne podejście do ZA często opiera się na analizie korzyści i strat wynikających z diagnozy. Jest to kolejny krok w stronę pozytywnego postrzegania zaburzenia zarówno przez osoby nim dotknięte jak i otoczenie. Wybitne zdolności umysłowe, ponadprzeciętna umiejętność skupienia i motywacja maskują deficyty spowodowane zespołem Aspergera. Wiele osób z ZA to odnoszący sukcesy informatycy, matematycy, programiści, inżynierowie. Osiągnięcia tych osób, niekiedy non-konformistyczne przyczyniły się do rewolucyjnych odkryć, prowadząc do rozwoju cywilizacji. Bardzo często zainteresowania osób z ZA obracają się obecnie wokół komputerów do tego stopnia, że zespół Aspergera nazywany jest w krajach zachodnich "geek syndrome", czyli schorzeniem maniaków komputerowych. Wynika to z faktu, że komputery powstały po to, by przechowywać i przetwarzać dane, a to właśnie często jest ulubionym zajęciem aspiech. Dlatego warto propagować podejście Tony Atwood'a, psychologa specjalizującego się w zaburzeniach ze spektrum autyzmu, który przedstawiając pacjentom i ich rodzicom diagnozę, mawiał: „Gratuluję, masz zespół Aspergera.”

Bibliografia

Źródła internetowe:

- <https://kobieta.onet.pl/dziecko/zespole-aspergera-u-dzieci-objawy-leczenie-i-przyczyny-choroby/pvymh>
- <https://dziecisawazne.pl/zespole-aspergera-choroba-czy-dar-jak-rozpoznać-dziecka-za>

Magdalena Gutowska, nauczyciel konsultant, CDN w Pile

Czego potrzebują nauczyciele i dlaczego doradztwo metodyczne jest takie ważne?

Doskonalenie zawodowe to jedno z najważniejszych i niezbędnych zadań w pracy nauczyciela. Codzienne zmagania z wyzwaniami jakie niesie planowanie i organizowanie pracy edukacyjnej i wychowawczej z dziećmi i młodzieżą, wymusza potrzebę nieustannego rozwijania warsztatu metodycznego, poszukiwania skutecznych sposobów i nowych pomysłów.

Nauczyciele doradcy jako jedyni w systemie doskonalenia, są tak blisko nauczycieli i ich warsztatu pracy. Działalność doradców, którzy na co dzień pracują w szkołach, polega na prezentowaniu własnych rozwiązań metodycznych, stwarzaniu przestrzeni do wymiany doświadczeń między nauczycielami, obserwacjach lekcji i organizowaniu zajęć otwartych, rekomendowaniu literatury pedagogicznej niezbędnej dla rozwijania kompetencji wychowawczych i dydaktycznych.

Wsparcia ze strony doradcy metodycznego potrzebują młodzi początkujący nauczyciele, dla których praca dydaktyczno-wychowawcza jest ogromnym wyzwaniem, gdy sformułowanie celów lekcji, znalezienie odpowiednich metod, form i treści nastręcza nie lada trudności.

Doradca metodyczny pomaga w refleksyjnym podejściu do nauczycielskiej pracy, doradza jak uporać się z pakietami gotowych materiałów, które oferują wydawnictwa, a które częstokroć wykraczają poza treści zawarte w podstawie programowej i w rezultacie utrudniają realizację tego co obowiązkowe. Właśnie w obecności doradcy warto przeanalizować warunki i sposoby realizacji podstawy programowej, tak aby odpowiadała potrzebom i możliwościom uczniów.

Nauczyciele z dłuższym stażem, którzy nie poddają się rutynie i poszukują inspiracji oraz nowych, atrakcyjnych rozwiązań, także potrzebują spotkań i wymiany doświadczeń z innymi nauczycielami tej samej specjalności. Taką szansę dają sieci współpracy i samokształcenia, warsztaty, konferencje, konsultacje, które skupiają i integrują nauczycieli. Nauczyciele mają tu sposobność wymienić doświadczenia i wiedzę, poznać nowe trendy, aplikacje, metody. Mogą oderwać się od utartych ścieżek, zainspirować się do opracowania własnego programu nauczania, napisania artykułu, czy też

realizacji projektu innowacyjnego lub interdyscyplinarnego.

Z jakimi wyzwaniami mierzą się aktualnie nauczyciele? Co o ich potrzebach mówią sami doradcy?

Nauczyciele poloniści objęci doradztwem sygnalizują potrzeby związane z realizacją nowej podstawy programowej oraz przygotowaniem uczniów do egzaminu maturalnego w nowej formule. Niepokój wśród nauczycieli budzą kwestie związane z wdrożeniem umiejętności tworzenia notatki syntetyzującej, testu historycznoliterackiego, językowego oraz tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej. Poloniści najczęściej potrzebują wsparcia w postaci materiałów metodycznych, które będą mogli zaimplementować w swojej szkolnej rzeczywistości. Z dużą wdzięcznością przyjmują wszelkie materiały, które pomagają realizować wymagania nowej podstawy programowej.

Katarzyna Włodkowska – nauczyciel doradca z języka polskiego

Od nauczycieli wychowania przedszkolnego, z którymi mam przyjemność rozmawiać podczas spotkań metodycznych, warsztatów, konferencji, czy omawiając obserwowane zajęcia z dziećmi, słyszę często, że cieszy ich możliwość konsultowania z doradcą swoich pomysłów na działania edukacyjne i wychowawcze. Chętnie dzielą się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi wyzwań, jakie stoją przed współczesnym nauczycielem, proszą o organizowanie szkoleń i warsztatów z zakresu konstruktywnej współpracy z rodzicami, form wspierania wychowawczej roli rodziny, rozwijania u nauczycieli umiejętności wykorzystywania narzędzi cyfrowych w pracy z dziećmi i wiele innych. Współpracując z zespołem doradców staram się odpowiedzieć na zgłaszane potrzeby a otrzymując pozytywne informacje zwrotne utwierdzam się w przekonaniu, że nasza obecność w przestrzeni edukacyjnej jest potrzebna.

Agnieszka Zawilska – nauczyciel doradca z edukacji przedszkolnej

Dwa lata doradztwa przypadły na szczególnie trudny czas w pracy nauczycieli – czas pandemii. Niemal z dnia na dzień trzeba było przystosować

się do nowych warunków pracy – poznać nowe narzędzia, platformy i pomóc nauczycielom je obsługiwać, wspierać nauczycieli w doraźnych działaniach i zorganizować jak najlepszy dostęp do dobrze opracowanych materiałów. W tym roku szkolnym, gdy sytuacja zaczyna się stabilizować wielu nauczycieli odczuwa potrzebę spotkań bezpośrednich z doradcą, ale też między sobą. Zdecydowana większość nauczycieli (szczególnie tych, z odległych miejscowości) preferuje spotkania i szkolenia online. Nauczyciele potrzebują wymiany doświadczeń i wsparcia szczególnie w obszarach różnych narzędzi, które teraz chcą świadomie wykorzystywać w pracy z uczniami. Niemalą problemów sprawia dokumentacja związana z udzielaniem uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Najczęściej jednak zwracają się z prośbą o pomoc na ścieżce awansu zawodowego (plany rozwoju zawodowego, sprawozdania, przygotowanie do spotkania z komisją, itp.). Także coraz częściej zwracają się z prośbą o obserwację lekcji otwartych (również w ramach awansu). Przygotowując ofertę szkoleń i spotkań metodycznych staramy się brać to wszystko pod uwagę.

Katarzyna Pastusiak – nauczyciel doradca z religii

Najczęstsze potrzeby sygnalizowane przez nauczycieli przyrody i biologii to: motywowanie uczniów do pracy na lekcjach przedmiotów przyrodniczych, praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na lekcjach przedmiotów przyrodniczych, nowatorskie metody pracy z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej, ciekawe i proste doświadczenia do wykorzystania w nauczaniu biologii i przyrody, zajęcia terenowe i wycieczki przyrodnicze, rozpoznawanie gatunków roślin i zwierząt z wykorzystaniem kluczy oznaczania w postaci aplikacji mobilnych.

Edyta Piekarska – nauczyciel doradca z biologii

Jednym z wielu obowiązków nauczyciela – doradcy jest m.in. badanie opinii nauczycieli na temat jego pracy. W tym celu przygotowuję ankietę, w której nauczyciele mojego przedmiotu mogą przedstawić swoje potrzeby oraz obszary, które potrzebują mojego wsparcia. Innym sposobem jest wyrażanie swojej opinii podczas spotkań metodycznych czy konsultacji. Nauczyciele dzielą się wówczas swoim doświadczeniem i refleksją na dany temat. Jest to bardzo istotne do planowania mojej pracy i ustalenia nowych działań. Normalne jest to, że

często są one modyfikowane ze względu na nowe powstałe okoliczności czy obecną obowiązującą sytuację w kraju. W ubiegłym roku szkolnym i obecnym nadal nauczyciele fizyki wykazują potrzebę w zakresie dalszego wsparcia ze strony doradcy. Najczęściej dotyczy to zagadnień jak przygotować uczniów do konkursów, jak opracować ciekawy scenariusz na lekcję otwartą czy też zbudować bazę prostych doświadczeń dla poszczególnych działów dla szkoły podstawowej. Ważkimi problemami sygnalizowanymi przez nauczycieli objętych doradztwem są: realizacja wymagań egzaminacyjnych, przygotowanie uczniów do matury i egzaminu ósmoklasisty z fizyki, projekty edukacyjne z fizyki (międzyszkolne), projekt na lekcji, wyrównanie braków wynikających ze zdalnego nauczania, metodyka pracy z uczniami ze spe i zainteresowanymi fizyką. Nauczyciele szukają literatury tematycznej, wartościowych materiałów dostępnych online, realizowania innowacji i eksperymentów pedagogicznych. Istotnym zagadnieniem pojawiającym się podczas rozmów z nauczycielami jest ich rozwój osobisty, utrzymanie dobrostanu oraz znajomość swoich praw.

Ponadto w roku szkolnym 2021/2022 nauczyciele wskazali swoje zainteresowanie priorytetem, który dotyczący wychowania do wrażliwości na prawdę i dobro. Kształtowanie właściwych postaw szlachetności, zaangażowania społecznego i dbałości o zdrowie.

Iwona Manikowska – nauczyciel doradca z fizyki

Jeśli chodzi o priorytety na ten rok szkolny, zdecydowana większość nauczycieli oczekuje pomocy nauczyciela doradcy w podnoszeniu jakości edukacji poprzez działania uwzględniające zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne wszystkich uczniów, w zapewnieniu wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, szczególnie w sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią w celu zapewnienia dodatkowej opieki i pomocy, wzmocniającej pozytywny klimat szkoły oraz poczucie bezpieczeństwa. Innym ważnym obszarem do rozwoju jest roztropne korzystanie w procesie kształcenia z narzędzi i zasobów cyfrowych oraz metod kształcenia wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne. Nauczyciele chcą wiedzieć więcej jak pracować z uczniem ze SPE oraz uczniem zdolnym i słabym oraz mają potrzebę rozwijania kompetencji w kierunku realizowania projektów edukacyjnych.

Małgorzata Wucens – nauczyciel doradca z matematyki

Narzekamy na brak czasu; brakuje nam równowagi między pracą i życiem rodzinnym. Zmagamy się ze spadkiem motywacji i energii do pracy dydaktyczno-wychowawczej. To duże wyzwania, zwłaszcza po okresie edukacji zdalnej, wymagającej wysiłku warsztatowego i adaptacyjnego. Warto właśnie teraz poszukać środowiska wsparcia, środowiska

wzajemnej pomocy, tym bardziej, że szczególnego wsparcia ze strony pedagogów będą potrzebować również uczniowie i ich rodzice.

Bibliografia:

1. Dybek H.: Doradztwo metodyczne i doskonalenie zawodowe nauczycieli. - Kraków 2000
2. Wojnarowska – Grzebiń M.: Wsparcie doradcy metodycznego. – „Dyrektor Szkoły”, 2020 nr 8, s. 74 - 77

Joanna Blajchert – doradca metodyczny z chemii, CDN w Pile;

Iwona Manikowska – doradca metodyczny z fizyki, CDN w Pile;

Marzena Teterus – doradca metodyczny z historii i Wos, CDN w Pile;

Małgosia Wucens – doradca metodyczny matematyki, CDN w Pile;

POLECENIA EGZAMINACYJNE POD LUPĄ – przygotowanie do matury

Wnikliwa analiza podstawy programowej do gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalnej oraz zmian w wymaganiach egzaminacyjnych, ujętych w aneksach do informatorów maturalnych 2021 r. oraz zadań z próbnej matury, pozwoliły nam kolejny raz połączyć siły □ Przecież podstawą do ustalania kryteriów ocen i wymagań egzaminacyjnych stanowią treści nauczania i oczekiwane umiejętności uczniów sformułowane w języku wymagań szczegółowych z wykorzystaniem czasowników operacyjnych, popracujmy więc interdyscyplinarnie. Zapraszamy ...

Trochę historii...

Temat artykułu **“Polecenia egzaminacyjne pod lupą – przygotowanie do matury z chemii, fizyki, historii i matematyki”** powiążemy z dziedzictwem pochodzącym z wiersza „Do tego, co czytał” z 1562 r. Mikołaja Reja z Nagłowic. Słynny cytat „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają” możemy odwołać do naszego języka stosowanego na lekcjach czy egzaminach. Z pewnością Mikołaj Rej z Nagłowic nie namawiał jedynie do tego, by nie być głupią gąską... Język gęsi to gęganie. Naszym językiem są czasowniki operacyjne występujące w podstawie programowej i wymaganiach egzaminacyjnych. Językoznawcy łączą wyrażenie „język gęsi” z łaciną. My nauczyciele analizujemy polecenia egzaminacyjne, w których występuje niezliczona ilość czasowników operacyjnych. Czy, my nauczyciele wiemy co one dokładnie oznaczają i jak je rozumieją Nasi uczniowie? W czasach Reja po łacinie pisano gęsim piórem. A może dla większości ludzi łacina była wtedy językiem niezrozumiałym, przypominającym gęganie?¹ Dlatego widząc sens współpracy nauczycieli różnych przedmiotów wyjaśnimy znaczenie czasowników operacyjnych w poleceniach egzaminacyjnych oraz podamy wskazówki, w jaki sposób można przygotować naszych uczniów do egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego.

O czasownikach operacyjnych...

Czasowniki operacyjne nazywają działania możliwe do zaobserwowania, sprawdzenia i oceniania. Wykorzystuje się je do opisu czynności, które należy zmierzyć. Dzięki nim sprawdzimy czy uczeń lub student posiada potrzebną wiedzę oraz umiejętności i kompetencje społeczne. Czasowniki operacyjne stosuje się także do opisu poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji oraz w edukacji formalnej.

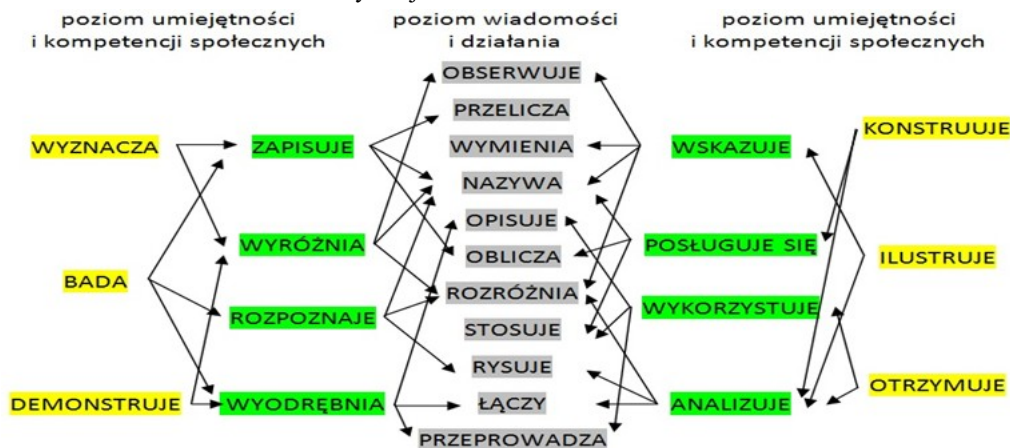
W edukacji formalnej wykorzystuje się ponad 150 czasowników operacyjnych. Służą do opisu efektów ucznia na koniecie danego etapu edukacyjnego. Stosuje się je do tworzenia zadań, które sprawdzają stopień opanowania zakresu materiału przedstawionego w podstawach programowych. Na ich podstawie tworzone są narzędzia i techniki egzaminowania, pomiary dydaktyczne oraz ewaluacje².

Czasowniki operacyjne ilustrują cele nauczania, które określają rodzaj czynności podlegającej ocenie. Cele te zaliczane są do właściwej kategorii taksonomicznej w dziedzinie poznawczej, motywacyjnej

¹ <https://polszczyzna.pl/polacy-nie-gesi/> [26.05.2021]

² <https://walidacja.ibe.edu.pl/metody/pl/czasowniki-operacyjne> [26.05.2021]

i praktycznej. Rysunek 1 przedstawia zależności poziomu umiejętności i kompetencji społecznych od poziomu wiadomości i działania między opisywanymi czasownikami operacyjnymi. Wymienione czasowniki operacyjne wystarczą, aby sformułować założenia podstawy programowej z różnych przedmiotów w szkole lub na uczelni wyższej.

Rysunek 1. Zbiór użytych czasowników operacyjnych w podstawie programowej nauczania fizyki na II etapie edukacyjnym [FOTON 135, Zima 2016]

Poziom wiadomości i działania to zapamiętywanie treści, ich zrozumienie oraz uczestniczenie w aktywności. Poziom umiejętności zawiera stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych i problemowych oraz sprawność działania w różnych warunkach³.

Taksonomia celów nauczania ABC – co to takiego?

Formułując cele operacyjne należy zastanowić się nad odpowiedzią, co oznacza, że uczeń wie, rozumie, analizuje oraz stosuje. Do tego celu przydaje się taksonomia, która została sformułowana przez Beniamina Blooma w 1956 r. Polską wersję taksonomii po raz pierwszy opisał Bolesław Niemierko, która nosi nazwę taksonomii ABC. Obejmuje ona dwa poziomy celów wiadomości i umiejętności, która każda zawiera po dwie kategorie.

		Zakres	Cele nauczania wyrażone przy użyciu czasowników operacyjnych
Poziom I. Wiadomości	Kategoria A: Zapamiętywanie wiadomości	Wiadomości mogą dotyczyć terminologii, faktów, praw i teorii naukowych, konwencji i klasyfikacji, kryteriów oceny, zasad działania, procedur i algorytmów, metodologii badań.	nazwać..... zdefiniować..... wymienić..... zidentyfikować..... wyliczyć.....
	Kategoria B: Zrozumienie wiadomości	Obejmuje elementarny poziom zrozumienia wiadomości, w zakresie uznanym za niezbędny na danym szczeblu nauczania przedmiotu.	streścić..... wyjaśnić..... zilustrować..... rozróżnić.....

³ http://www.foton.if.uj.edu.pl/documents/12579485/136072076/10+czasowniki_Greczylo.pdf/bb815714-4103-49ed-b15c-c37b5b2872ef [26.05.2021]

Poziom II Umiejętności	Kategoria C: Zastosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	Zastosowanie wiadomości jest to osiągnięcie wyniku o bezpośrednim lub potencjalnym znaczeniu praktycznym, oparte na prawidłowym zrozumieniu sytuacji, dostępnych danych, zasad i procedur działania oraz rodzaju oczekiwanego rozwiązania. Skuteczność czynności wyraża się tu trafnością i dokładnością wyniku.	rozwiązać..... skonstruować..... zastosować..... porównać..... sklasyfikować..... narysować..... scharakteryzować..... zmierzyć..... wybrać sposób..... określić..... zaprojektować.....
	Kategoria D: Zastosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych	Najwyższa kategoria celów nauczania obejmuje złożone procesy umysłowe służące znalezieniu potrzebnego rozwiązania. Tu są wykorzystywane wiadomości z różnych dziedzin, a rozwiązanie jest w pewnym sensie twórcze. Na zastosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych składają się trzy główne rodzaje czynności: analiza, synteza, ocena. W złożonej czynności zastosowania wiadomości w sytuacjach problemowych mieści się jedna lub więcej czynności zastosowania wiadomości.	dowieść..... przewidzieć..... zanalizować..... wykryć..... ocenić..... zaproponować..... zaplanować.....

Tabela 1. Taksonomia celów nauczania ABC (B. Niemierko)

Jeżeli chcemy uzyskać korzystne efekty z posługiwania się taksonomii, wówczas należy stosować ją elastycznie i na korzyść ucznia. Tylko wtedy mamy możliwość skutecznie rozwijać jego inteligencję emocjonalną w sposób świadomy i opanowany, a jego wiedzę poprzez zastosowanie własnych schematów poznawczych⁴.

Znaczenie czasownika operacyjnego

W tabeli poniżej przedstawiamy znaczenie czasowników wyjaśnionych na podstawie Słownika Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/>. Zawiera ona wyjaśnienie i odpowiednie zrozumienie czasowników operacyjnych zebranych w całość z podstaw programowych i zmian w wymaganiach egzaminacyjnych chemii, fizyki, matematyki oraz historii, które odwołują się do konkretnych zapisów

⁴ file:///C:/Users/Dell/Downloads/Zeszyt%20naukowy%20nr%203(2011)%20-%20dydaktyka.pdf [26.05.2021]

⁵ bb815714-4103-49ed-b15c-c37b5b2872ef (uj.edu.pl) [26.05.2021]

Polskich Ram Kwalifikacji (PRK)⁵.

LP	Czasownik operacyjny	Wyjaśnienie. Jak zrozumieć czasowniki operacyjne?
1.	Opisuje	należy opisać wskazane zjawisko albo przedstawić przebieg wydarzeń/procesów z uwzględnieniem najważniejszych faktów, np. tych dotyczących przyczyn, następstw lub głównych uczestników. Tego typu polecenia wymagają najczęściej sformułowania dłuższej wypowiedzi, np. napisania wypracowania
2.	Posługuje się	nazywa, oblicza i stosuje w toku podejmowanych czynności zmierzających do opisu elementu lub przebiegu zjawisk w formie wypowiedzi ustnej lub pisemnej
3.	Wyjaśnia	informuje, że na podstawie własnej wiedzy i/lub podanego materiału źródłowego ma przedstawić wskazane w poleceniu zależności lub związki między podanymi obiektami/zjawiskami/wydarzeniami/procesami. Podczas formułowania odpowiedzi zwróć szczególną uwagę na przyczyny i skutki oraz relacje między nimi. Wyjaśnia dlaczego zachodzi pewna zależność przedstawiona na ilustracji, zdjęciu, czy w tekście i „drogi”, która prowadzi od przyczyny do skutku
4.	Oblicza	dokonyuje przekształceń algebraicznych w celu wyznaczenia wartości liczbowej
5.	Analizuje	wykorzystuje wiedzę i umiejętności podczas prostych czynności zmierzających do wykonania zadania
6.	Sformułuje	oczekuje się od ucznia jak najbardziej zrozumiałego i precyzyjnego przedstawienia wniosków czy prawidłowości
7.	Ocenia	w zadaniach zamkniętych typu „prawda/fałsz” spotyka się z czasownikiem operacyjnym ocenić. Będzie on wymagał rozstrzygnięcia, czy podane twierdzenia są prawdziwe. W zadaniach otwartych należy sformułować opinię o zjawisku/wydarzeniu/procesie na podstawie własnej wiedzy i/lub materiału źródłowego
8.	Podaje, wymienia, wypisuje	jeżeli w treści polecenia użyto czasowników operacyjnych podaj, wymień lub wypisz, w odpowiedzi zapisuje się jedynie nazwy lub cechy konkretnych zjawisk lub procesów – nie dodaje się opisów, wyjaśnień i uzasadnień. Podaje się tyle nazw, cech lub argumentów, ile wskazano w poleceniu
9.	Przedstawia	oznacza to, że w rozwiązaniu należy przedstawić m.in. niezbędne zależności lub prawa fizyczne, które można wykorzystać do opisu zjawiska (problemu)
10.	Stosuje	używa do opisu lub obliczeń prowadzonych w formie wypowiedzi ustnej lub pisemnej
11.	Porównuje	oznacza, że należy wskazać podobieństwa i/lub różnice między wydarzeniami, procesami lub zjawiskami społecznymi
12.	Wykonuje	wykonuje doświadczenie, polecenie, ruch, przedmioty lub imitację. Za wykonuje rozumie się też dopełnia, wypełnia czy robi
13.	Wskazuje	obserwuje, wymienia, nazywa i rozróżnia elementy, zależności bądź zjawiska
14.	Rysuje	dokonyuje przekształceń graficznych w różnych reprezentacjach (m. in. na wykresie, schemacie ideowym, blokowym) w celu zilustrowania elementu, zjawiska bądź jego przebiegu

15.	Szkicuje	wykonuje szkic jako zarys rysunku, przedstawia szkic jako wstępny projekt, ogólny plan lub zarys
16.	Wykorzystuje	opisuje i konsekwentnie stosuje na drodze do rozwiązania zadania lub opisanie elementu, zjawiska bądź jego przebiegu
17.	Przeprowadza	podejmuje czynności na drodze do rozwiązania zadania lub opisanie elementu, zjawiska bądź jego przebiegu
18.	Wyznacza	zapisuje, rozróżnia w celu przeprowadzenia obliczenia oraz podejmuje czynności prowadzące do określenia wartości
19.	Przelicza	dokonuje przekształceń wyniku (w tym obliczeń matematycznych) do równoważnej formy zaprezentowanej ustnie bądź pisemnie
20.	Rozróżnia/Odróżnia	podaje w formie wypowiedzi ustnej bądź pisemnej cechy wspólne bądź różniujące
21.	Bada	planuje i podejmuje, samodzielnie lub w grupie, działania (m. in. zapisuje, rozpoznaje i wyodrębnia) zmierzające do potwierdzenia bądź odrzucenia hipotezy badawczej
22.	Demonstruje	podejmuje i przeprowadza działania (m. in. wyodrębnia i wyróżnia), samodzielnie lub w grupie, zmierzające do prezentacji określonej treści bądź ukazania zjawiska
23.	Odczytuje	umiejętność odczytania informacji z karty wybranych wzorów i stałych fizycznych, informacji z tabel, diagramów, wykresów, itp.
24.	Interpoluje	wyznaczenie w pewnym przedziale funkcji, która przyjmuje znane wartości dla danych liczb z tego przedziału, umiejętność budowania funkcji na podstawie danych pomiarowych w skończonej liczbie punktów
25.	Konstruuje	analizuje i przedstawia w postaci graficznej bądź za pomocą modeli lub analizuje i podejmuje działania zmierzające do otrzymania większej całości z elementów składowych
26.	Wiąże (łączy)	dokonuje fizycznych połączeń elementów w całość służącą realizacji określonego zadania
27.	Rozwiązuje	dokonuje przekształceń wyniki (w tym obliczeń matematycznych) do równoważnej formy zaprezentowanej ustnie bądź pisemnie
28.	Rozpoznaje	rozdziela, przedstawia i nazywa poszczególne elementy, zależności bądź zjawiska
29.	Interpretuje	odczytuje znaczenie czegoś lub przypisanie czemuś znaczenia
30.	Charakteryzuje	opisuje wskazane zjawisko albo przedstawić przebieg wydarzeń/procesów z uwzględnieniem najważniejszych faktów, np. tych dotyczących przyczyn, następstw lub głównych uczestników. Tego typu polecenia wymagają najczęściej sformułowania dłuższej wypowiedzi, np. napisania wypracowania
31.	Przyporządkuje	określa zgodności czegoś z czymś, korelację, podporządkowanie, współzależność, wzajemne powiązanie, zgodność między faktami

32.	Dokończ	dodaje ciąg dalszy do zdania lub wypowiedzi. Czasami wybiera z proponowanych prawidłowy/właściwy ciąg dalszy zdania. Dodawać, dołączyć, dołożyć, domawiać, domówić, dopowiadać, dopowiedzieć, dorzucić
33.	Wykazuje	zależność, związek (np. czasowy, przestrzenny, przyczynowo - skutkowy) między faktami, wydarzeniami itp. Uczeń łączy ze sobą dwa, czasem więcej faktów. Wykazuje, że związek istnieje. Oznacza ujawnienie istnienia czegoś
34.	Rozważa	pojawia się w poleceniach wymagających sformułowania dłuższej wypowiedzi, np. napisania wypracowania. W przygotowanym tekście należy podać argumenty na poparcie podanej tezy i kontrargumenty oraz ocenić ich prawdziwość (słuszność)
35.	Wyszukuje	oczekuje się od ucznia odszukania i wskazania (najczęściej w tekście) określonych w poleceniu faktów, zjawisk, pojęć
36.	Zaznacza	wskazuje odpowiedź wybraną spośród podanych propozycji. Może się zdarzyć, że wymagane jest wskazanie jednej odpowiedzi. Często jest tak, że trzeba zaznaczyć kilka rozwiązań, dlatego należy uważnie czytać polecenia
37.	Uzupełnia	wpisuje odpowiedzi w wyznaczone miejsca. Mogą to być np. luki w tekście, rubryki tabeli lub puste pola pod schematem/ rysunkiem
38.	Uzasadnia/udowadnia	uczeń formułuje odpowiedź, w której podaje argumenty (fakty) potwierdzające postawioną tezę
39.	Rozstrzygnij	występuje w zadaniach, które wymagają udzielenia prawidłowej odpowiedzi/ zajęcia stanowiska, a następnie jej uzasadnienia

Tabela 2. Opracowanie własne na podstawie podstawy programowej nauczania i zmian w wymaganiach egzaminacyjnych (III i IV etap edukacyjny). Opracowanie powstało na podstawie Słownika Języka Polskiego PWN, <http://sjp.pwn.pl/>

Polecenia egzaminacyjne pod lupą

Arkusz egzaminacyjny z przedmiotu zawiera określoną liczbę zadań otwartych i zamkniętych. Zadania w arkuszu egzaminacyjnym spełniają poszczególne funkcje:

- zawierają wymagania ogólne, szczegółowe, a w przypadku przedmiotów przyrodniczych - wymagania doświadczalne z podstawy programowej,
- sprawdzają umiejętności złożone, np. rozumowanie wymagające krytycznego myślenia, wykrywanie współzależności elementów lub procesów albo związków przyczynowo - skutkowych i funkcjonalnych,
- sprawdzają umiejętność stosowania prostych zależności, interpretacji zjawisk, algebraicznej analizy

- wyrażen wiążących wielkości fizyczne oraz wyciągania i formułowania wniosków,
- mogą odwoływać się do kilku wymagań szczegółowych w ramach jednego wymagania ogólnego,
- sprawdzają umiejętność posługiwania się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych tekstów popularnonaukowych,
- zróżnicowane pod względem poziomu trudności oraz sposobu udzielania odpowiedzi,
- mają formę zamkniętą lub otwartą; w zadaniach zamkniętych zdający dokonuje wyboru odpowiedzi z podanych opcji, natomiast w zadaniach otwartych tworzy odpowiedź samodzielnie,
- występują pojedynczo lub w wiązkach tematycznych,
- odnoszą się do różnorodnych materiałów źródłowych zamieszczonych w arkuszu, np. zwartych fragmentów artykułów popularnonaukowych, wykresów, schematów, tabel z danymi⁶.

W polskich szkołach obowiązuje zasada **kumulatywności** i dlatego na każdym wyższym etapie edukacyjnym obowiązują wymagania z etapów wcześniejszych. Koniecznie trzeba zapoznać się z podstawą do konkretnego etapu edukacyjnego oraz z wymaganiami poprzednich etapów. W poleceniach egzaminacyjnych znajduje się co najmniej jeden czasownik wskazujący czynność, jaką powinien wykonać uczeń. W **zadaniach zamkniętych** będą to przykładowe czasowniki: „**wybrać**”, „**podkreśli**”, „**zaznaczyć**”, „**uzupełnić**”. Natomiast w **zadaniach otwartych** jest sprawdzany stopień zrozumienia **czynności, który jest warunkiem poprawnego wykonania polecenia**.

Poniżej umieszczono tabelę, która zawiera przykładowe czynności z opisem⁷.

CZYNNOŚCI	CHARAKTERYSTYKA
rozdzielanie i definiowanie pojęć	znajomość, rozróżnianie i posługiwanie się pojęciami, przedstawianie jednostek wielkości fizycznych
opis procesów i zjawisk fizycznych	wyjaśnianie przebiegu zjawisk i procesów w oparciu o znajomość praw je opisujących, przykłady zastosowania praw, opisywanie budowy i zasady działania urządzeń
analiza lub opis wybranych fragmentów artykułów popularnonaukowych	przedstawianie własnymi słowami głównych tez podanego tekstu popularnonaukowego z dziedziny fizyki lub astronomii, ewentualne przeniesienie języka potocznego na poprawny merytorycznie
rozwiązywanie postawionego problemu na podstawie przedstawionych informacji oraz ich przetwarzanie	analiza zjawisk, znajdowanie modelu zjawiska, obliczanie i szacowanie wartości, rysowanie i sporządzanie wykresów
budowa prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk	tworzenie modelu opisowego przedstawionego procesu w oparciu o wymagane, znane zjawiska fizyczne, tworzenie formuł matematycznych łączących kilka zjawisk
planowanie i opis wykonania doświadczeń	postawienie problemu oraz opisanie metody pomiarowej pozwalającej na jego rozwiązanie, analiza wyników, obliczanie i uwzględnianie niepewności pomiarowych, wykonywanie i analiza wykresów (w przypadku zależności liniowych wykres powinien być wykonany przy użyciu linijki)
wnioskowanie i uzasadnianie	podanie związków przyczynowo - skutkowych (rozpoznanie przyczyny i skutku oraz wskazanie drogi, która prowadzi od przyczyny do skutku) w oparciu o prawa i zasady fizyki

Tabela 3. Wykaz przykładowych czynności wraz z ich ogólną charakterystyką [Matura z fizyki w LO Turek (fizyka.net.pl)]

⁶ https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informatory/2015/Fizyka.pdf [26.05.2021]

⁷ http://fizyka.net.pl/nauczanie/nauczanie_matura.html [26.05.2021]

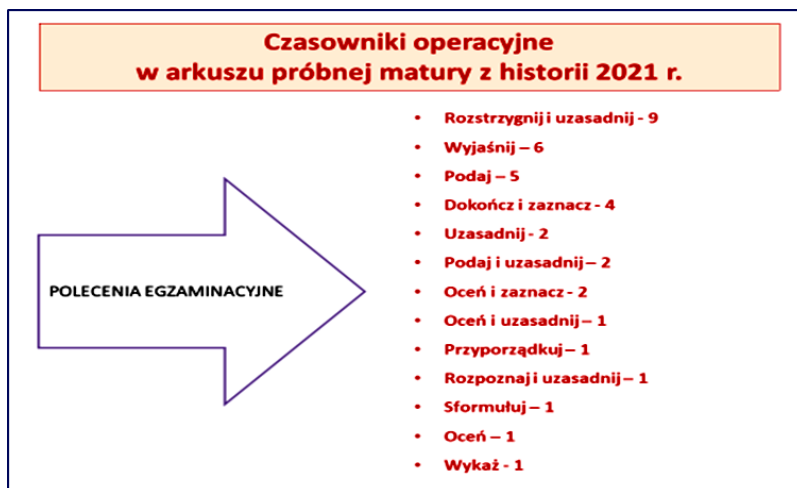
Analiza podstawy programowej III i IV etapu (PP, PR) oraz wymagań egzaminacyjnych zamieszczonych w aneksach do informatorów z 2021 r. z poszczególnych przedmiotów, pozwoliły podzielić się z nauczycielami i uczniami nie tylko wyjaśnieniami, jak zrozumieć czasowniki operacyjne oraz z jaką częstotliwością występują. Obrazują to poniższe zestawienia⁸.

Historia

III ETAP EDUKACYJNY (GIMNAZJUM)	IV ETAP EDUKACYJNY (POZIOM PODSTAWOWY)	IV ETAP EDUKACYJNY (POZIOM ROZSZERZONY)	ANEKS DO INFORMATORA 2021
- Wyjaśnia - 30 - Charakteryzuje - 24 - Ocenia - 14 - Opisuje - 13 - Przedstawia - 13 - Porównuje - 7 - Wymienia - 7	- Charakteryzuje - 18 - Opisuje - 14 - Wyjaśnia - 13 - Ocenia - 11 - Przedstawia - 6 - Porównuje - 8	- Charakteryzuje - 59 - Wyjaśnia - 34 - Opisuje - 31 - Ocenia - 23 - Rozpoznaje - 19 - Porównuje - 13	- Charakteryzuje - 101 - Wyjaśnia - 77 - Opisuje - 58 - Ocenia - 48 - Porównuje - 28 - Rozpoznaje - 19 - Przedstawia - 19
- Rozpoznaje - 6 - Umiejscawia w czasie - 5 - Lokuje w czasie i przestrzeni - 2 - Wskazuje - 6 - Podaje - 2 - Rozróżnia - 1 - Porządkuje - 1 - Dotrzymuje - 2 - Identyfikuje - 1 - Wskazuje na mapie - 1 - Umiejscawia na mapie - 1	- Wskazuje - 2 - Wymienia - 1 - Sytuuje w czasie i przestrzeni - 3 - Wyróżnia - 1 - Analizuje - 1 - Sytuuje na mapie - 1	- Identyfikuje - 1 - Prezentuje - 1 - Wskazuje - 5 - Analizuje - 5 - Przedstawia - 1 - Omawia - 1	 ZESTAWIENIE Czasowniki operacyjne w aneksie do informatora z historii

Tabela 4. Opracowanie własne, doradca metodyczny historii i wiedzy o społeczeństwie Marzena Teterus

Warto zestawzić te dane z analizą arkusza diagnostycznego próby maturalnej i ukierunkować prace z maturzystami oraz ósmoklasistami.

Rysunek 2. Opracowanie własne, doradca metodyczny historii i wiedzy o społeczeństwie Marzena Teterus

⁸ Egzamin ósmoklasisty – CKE, Egzamin maturalny – CKE [26.05.2021]

Chemia

III ETAP EDUKACYJNY (GIMNAZJUM – wymagania egzamin.)	IV ETAP EDUKACYJNY (P.PODSTAWOWY – wymagania egzamin.)	IV ETAP EDUKACYJNY (P.ROZSZERZONY – wymagania egzamin.)
Opisuje 30 Zapisuje, pisze 17 Wykonuje doświadczenia 11 Wyjaśnia 9 Podaje przykłady 8 Definiuje 7 Wymienia 5 Bada 7 Planuje 6	Opisuje 6 Wyjaśnia 5 Zapisuje 4	Zapisuje, pisze 25 Opisuje 22 Przeprowadza 10 Planuje 9 Przewiduje 8 Rysuje 7 Projektuje 6 Wyjaśnia 6 Ilustruje 5 Stosuje 5
Obserwuje, tworzy nazwy, Projektuje 4 Wskazuje 3 Odczytuje, klasyfikuje, wykrywa, ustala, oblicza, dokonuje obliczeń- 2 Tłumaczy, odróżnia, interpretuje, charakteryzuje, wskazuje, wylicza, sporządza, rozdziela, rozróżnia, dobiera współczynniki, układa, rysuje 1	Podaje 3 Wymienia, tłumaczy, uzasadnia 2 Projektuje, przewiduje, weryfikuje, bada, zaznacza, wskazuje, stosuje, proponuje, przedstawia, analizuje, klasyfikuje - 1	Określa, wykazuje się, klasyfikuje -4 Oblicza, ustala, wykonuje, porównuje, uzasadnia, podaje, tworzy - 3 Stosuje, interpretuje, dobiera współczynniki, analizuje, tłumaczy-2 Odczytuje, dokonuje, przedstawia, rozpoznaje, definiuje, szkicuje, posługuje się, formułuje, omawia, bada, bilansuje, zalicza, wnioskuje, nazywa - 1

Tabela 5. Opracowanie własne, doradca metodyczny chemii Joanna Blajchert
Zestawienie czasowników z analizy arkuszy próbnych matur z lat 2020 – 2021:

PRÓBNY ARKUSZ MATURALNY Z CHEMII marzec 2021 r.	ARKUSZ MATURALNY Z CHEMII maj 2020 r.
Zadań 38	Zadań 40
Napisz 14 Uzupełnij 11 Wybierz 7 Podkreśl 7 Zastosuj – 5	Napisz – 18 Uzupełnij – 12 wybierz – 8 Podkreśl – 8
Oblicz - 4 Oceń, wyjaśnij, zaznacz, określ, rozstrzygnij, uzasadnij - 3 Wpisz, uwzględnij, ustal, przyjmij, opisz - 2 Przedstaw, zaprojektuj, uzupełnij, podaj, narysuj, zaznacz, odnieś się do, zaokrąglij - 1	Oblicz – 7 Określ – 5 Oceń – 5 Uzasadnij - 5
	Wpisz – 4 Zastosuj, rozstrzygnij – 3 Wybierz, podaj, uwzględnij, narysuj – 2 Przedstaw, zaokrąglij, uszereguj, opisz, nazwij, porównaj, odnieś się do, przyjmij, że, ustal - 1

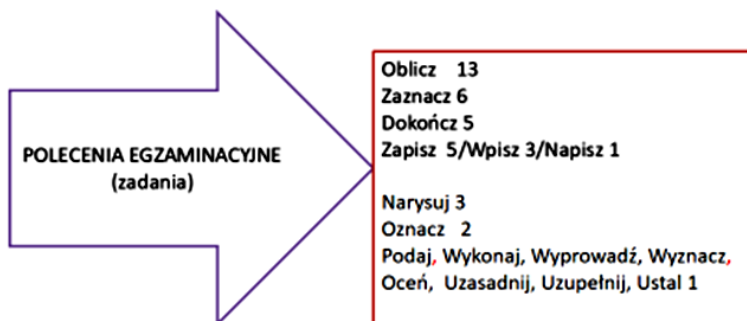
Tabela 6. Opracowanie własne, doradca metodyczny chemii Joanna Blajchert

Fizyka

III ETAP EDUKACYJNY (GIMNAZJUM – podstawa programowa)	IV ETAP EDUKACYJNY (P.PODSTAWOWY – wymagania egzamin.)	IV ETAP EDUKACYJNY (P.ROZSZERZONY – wymagania egzamin.)	ANEKS DO INFORMATORA 2021 – tylko zadania
Opisuje 28 Posługuje się 19 Wyjaśnia 10 Wyznacza 8 Podaje 7 Stosuje 6 Analizuje 5 Odczytuje 4 Przelicza 4 Rysuje 4 Rozpoznaje 5 Odróżnia/Rozróżnia 4	Opisuje 11 Posługuje się 7 Podaje 4	Oblicza 25 Opisuje 20 Stosuje 12 Analizuje 10 Wyznacza 8 Wykorzystuje, Wyjaśnia 7 Posługuje się 6 Wykonuje, Rysuje, Interpretuje 4 Rozróżnia 3/Odróżnia 1	Wyjaśnia, Oblicza 5 Stosuje, Przedstawia, Opisuje, 4 Posługuje się, Analizuje 3
Wymienia 3 Demonstruje 3 Porównuje, Buduje, Nazywa, Wskazuje, Zapisuje, Wytwarza 2 Wykorzystuje, Omawia, Formuluje, Wykonuje, Wydrebnia, Szacuje, Ocena, Sporządza, Planuje, Wybiera, Dokonuje, Mierzy 1	Wskazuje, Interpretuje , Wyjaśnia 3 Wyznacza, Oblicza , Wymienia, Rysuje, Rozróżnia, Stosuje 1	Przedstawia 3 Podaje, Ocenia 2 Składa, Rozkłada , Wyprowadza, Wiąże , Porównuje, Szkicuje , Przeprowadza, Interpoluje , Dopasowuje, Zapisuje, Szacuje 1	Wykonuje, Szacuje, Ocenia 2 Wyprowadza , Interpretuje , Wyznacza, Przeprowadza , Buduje, Rysuje, Sporządza, Odczytuje, Interpoluje 1

Tabela 7. Opracowanie własne, doradca metodyczny fizyki Iwona Manikowska

**Czasowniki operacyjne
w arkuszu próbnej matury z fizyki - marzec 2021 r.**

Rysunek 3. Opracowanie własne, doradca metodyczny fizyki Iwona Manikowska

Matematyka

III ETAP EDUKACYJNY (GIMNAZJUM – podstawa programowa)	IV ETAP EDUKACYJNY (P. PODSTAWOWY – wymagania egzaminacyjne)	IV ETAP EDUKACYJNY (P. ROZSZERZONY – wymagania egzaminacyjne)
oblicza - 14 rozpoznaje - 6 stosuje - 3 Interpretuje, zapisuje, odczytuje - 2	oblicza - 8 stosuje - 6 wykorzystuje - 5 rozwiązuje, wyznacza - 3 rozpoznaje, interpretuje po- sługuje się - 2	stosuje - 10 rozwiązuje - 6 wykorzystuje - 4 oblicza - 4 rozpoznaje - 3 korzysta - 2

Tabela 8. Opracowanie własne, doradca metodyczny matematyki Małgorzata Wucens

Na podstawie analizy próbnego arkusza matury z matematyki można było zauważyć częstotliwość zadań z takich działów jak:

Planimetria - 6 zadań

Ciągi - 5 zadań

Równania i nierówności - 5 zadań

Funkcje - 4 zadań

Trygonometria - 3 zadania

Elementy statystyki opisowej - 3 zadania

Geometria na płaszczyźnie i stereometria po 2 zadania.

Po analizie arkuszy próbnych matur z historii, chemii, fizyki i matematyki, zwróciliśmy uwagę na występowanie czasowników operacyjnych z podaniem ich czynności, np. planuje i projektuje doświadczenie, pisze i zapisuje równania, rozstrzygnij i odpowiedź, dokończ i zaznacz, uzupełnij i wpisz, uzupełnij, wybierz i podkreśl, itp.

Dalsze wskazówki do pracy z uczniem

Przygotowując ucznia do egzaminu maturalnego i ósmoklasisty w przyszłości można pochylić się do przeanalizowania arkusza próbnej matury, przeprowadzić jego analizę i sprawdzić, które umiejętności i wiadomości należy utrwalić i opanować. W tym celu podajemy przykładowe propozycje:

- Zadawanie uczniom prostych i odpowiednich pytań do tekstu, np. O czym jest tekst? Jaka jest jego główna myśl? – wszystkie przedmioty
- Wdrażać uczniów do aktywnego czytania, analizowania związków przyczynowo – skutkowych i wyciągania wniosków – na wszystkich przedmiotach
- Wykorzystywać podczas zajęć różnorodny materiał źródłowy, np. tabele, schematy, rysunki, szkice, diagramy itp. – w zależności od przedmiotu
- Na przedmiotach matematyczno-przyrodniczych rozwiązywać zadania, wymagających syntezy i analizy zagadnień oraz poświęcić więcej uwagi na ćwiczenie umiejętności pisania dłuższych wypowiedzi – przedmioty humanistyczne

- Ćwiczyć strategię uważnego rozwiązywania zadań w arkuszach egzaminacyjnych oraz umiejętność planowania czasu poświęcanego na rozwiązanie poszczególnych zadań – na wszystkich przedmiotach
- Podczas rozwiązywania zadań przeprowadzić rachunek na jednostkach (w przypadku, gdy są nietypowe) – na przedmiotach matematyczno-przyrodniczych⁹.

Czasowniki operacyjne przeanalizowane przez doradców z chemii, historii, fizyki i matematyki będą z pewnością przydatne na wszystkich przedmiotach i jednocześnie bazą dla każdego nauczyciela, który może wykorzystać na swojej lekcji. Niniejszy artykuł przygotowano z myślą o przyszłym egzaminie maturalnym oraz ósmoklasisty. Jesteśmy przekonane, że dogłębna analiza arkusza egzaminacyjnego przy uwzględnieniu powyższego materiału nie będzie już „piętą Achilleśa” i pozwoli zwrócić uwagę na sens i znaczenie poleceń występujących w testach.

LITERATURA:

1. <https://polszczyzna.pl/polacy-nie-gesi/>
2. <https://walidacja.ibe.edu.pl/metody/pl/czasowniki-operacyjne>
3. http://www.foton.if.uj.edu.pl/documents/12579485/136072076/10+czasowniki_Greczylo.pdf/bb815714-4103-49ed-b15c-c37b5b2872ef
4. [bb815714-4103-49ed-b15c-c37b5b2872ef](http://www.foton.if.uj.edu.pl/documents/12579485/136072076/10+czasowniki_Greczylo.pdf/bb815714-4103-49ed-b15c-c37b5b2872ef) (uj.edu.pl)
5. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Informatory/2015/Fizyka.pdf
6. http://fizyka.net.pl/nauczanie/nauczanie_matura.html
7. Egzamin ósmoklasisty – CKE
8. Egzamin maturalny – CKE

*mgr Iwona Damińska,
doradca zawodowy,*

Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego w Pile

Planowanie własnego rozwoju – wybrane metody, techniki i ćwiczenia

Zagadnienie planowania własnego rozwoju wraz z podejmowaniem decyzji edukacyjno-zawodowych uwzględnione jest w treściach programowych z zakresu doradztwa zawodowego dla: dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych, szkół policealnych i dla dorosłych¹. Jest to temat szczególnie ważny, ponieważ podczas planowania rozpatrywane są różnorodne alternatywne działania, tworzony jest tzw. plan B, albo nawet i plan C. Chodzi o to, aby być przygotowanym i w miarę możliwości móc przewidzieć różnorodne sytuacje, by wykluczyć pochopność i przypadkowość działań.

Pisząc ten artykuł posłużyłam się literaturą zawodoznawczą w celu przedstawienia dla doradców

POBIERZ

Narzędzia i ćwiczenia dla doradcy zawodowego do pracy z młodzieżą

CWRKDiZ
Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia
Dualnego i Zawodowego w Pile

⁹ Porady dla maturzystów zdających fizykę i astronomię - Egzaminy maturalne z przedmiotów - porady - Matura - egzamin, harmonogram, porady, kierunki wg matury - dlamaturzysty.info [26.05.2021]

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r., w sprawie doradztwa zawodowego, Dz. U. z dnia

zawodowych pracujących w szkołach, różnorodnych sposobów realizacji tego zagadnienia, które można zastosować w indywidualnej, jak i grupowej pracy z uczniem. W tym celu dołączyłam również wybrane narzędzia i ćwiczenia. Załączniki w linku poniżej. Zachęcam do korzystania.

Powyższe narzędzia i ćwiczenia mogą być pomocne m.in. w zastosowaniu metody planowania SMART. Warto uczniom przybliżyć tę metodę, która ułatwi im samodzielne planowanie i określenie celów w przyszłości. Prawidłowo wyznaczony cel zgodnie z założeniami metody SMART to taki, który jest: konkretny, dający się zmierzyć, określić w czasie, realny i istotny (ważny dla tej osoby). Uczniowie powinni wiedzieć, że „nie od razu Kraków zbudowano” i że w procesie planowania własnego rozwoju edukacyjno-zawodowego, cel główny (ten najważniejszy) powinien być rozbity na mniejsze cele, a te na jeszcze mniejsze, aby powstały łatwe zadania do wykonania. Ponadto cele posiadają swoje tzw. „ramy czasowe”:

- cele długoterminowe - planowane są do osiągnięcia w terminie od 3 do 5 lat;
- cele średnioterminowe - od roku do 3 lat;
- cele krótkoterminowe - najbliższy dzień, tydzień, rok.

Istnieją też inne metody związane z planowaniem rozwoju edukacyjno-zawodowego ucznia to:

- „Metoda „małych kroków”, skupiamy się na planowaniu krótkookresowym;
- Koncepcja: Co? Dlaczego? Jak?, czyli: Co chciałbym osiągnąć? Dlaczego chcę to zrobić? Jak mam zamiar tego dokonać?
- Metoda ćwiartek czasu, oparta na dwóch wartościach: sprawy ważne i sprawy pilne². Metoda ta zobrazowana została tablicą poniżej.

Tabela: Tablica zarządzania czasem (Zasada Eisenhowera)³

Wzrokowcy podczas planowania własnego rozwoju edukacyjno-zawodowego mogą zastosować technikę Mind Mappingu – tzw. mapowania myśli, autorstwa Tony’ego i Barry’ego Buzana. Technika ta przyniesie efekty, gdy „mapa będzie przejrzysta, czytelna, kolorowa, zwracająca uwagę na najważ-

²M. Rosalska, A. Wawrzonek, Między szkołą a rynkiem pracy, Doradztwo zawodowe w szkołach zawodowych, Warszawa 2012, s.106-109

³<https://www.magdalenawojtkowiak.pl/czlowieku-planuj/#top>, dostęp: 09.08.2021

⁴https://pl.wikipedia.org/wiki/Mapa_my%C5%9Bli, dostęp: 09.08.2021

niejsze rzeczy- istotne dla twórcy.”⁴ I wcale przy tym nie trzeba wykazywać szczególnych zdolności plastycznych.

Planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej ucznia, podczas wspólnej pracy z nim, nie jest dla doradcy zawodowego prostym zadaniem. Trzeba jednak pamiętać, że istnieją różnorodne metody, techniki i narzędzia, które ułatwią zrozumienie tematu, jak również pozwolą nabyć przez uczniów kompetencję planowania kariery zawodowej, jakże ważną w dzisiejszych czasach.

*Katarzyna Włodkowska,
Nauczyciel doradca języka polskiego
CDN w Pile*

Tik- Tok na tak?

Według New York Timesa jestem za stara, aby używać Tik- Toka, a co dopiero o nim pisać (we wspomnianej gazecie pojawiło się zdanie: „Jeśli czytasz o Tik-Toku, to jesteś za stary, żeby go używać”).

Poczekam na bardziej skuteczne próby odstraszenia mnie od Tik-Toka, a tymczasem zapraszam Cię do świata, który budzi niechęć dorosłych, zaskakuje cringowymi treściami i zawłaszcza całkiem imponujący „rząd dusz” szacowany jedynie w naszym kraju na skromne 6 milionów użytkowników.

Początkowo, kiedy zaglądałam moim uczniom przez ramię podglądając Tik- Toka, miałam wrażenie, że mam do czynienia z bezwartościową sekwencją mało wyrafinowanych filmików, które są dedykowane ludziom, którzy chcą zanurzyć się w żenującej, z mojej perspektywy rzeczywistości, aby się zrelaksować, zapomnieć, pośmiać, nie myśleć.

Bardzo szybko zmieniłam zdanie, pomyślałam, że aplikacja pobierana miliardy razy nie może się mylić. Chciałam zrozumieć istotę tego fenomenu.

Podczas jednego z zadań na zdalnej lekcji języka polskiego (bo musisz wiedzieć, że jestem przytablicowcem pospolitym, który od 15 lat uprawia egzotyczny taniec pod tablicą próbując uczyć języka polskiego i edukacji medialnej), poprosiłam uczniów o stworzenie krótkiej, minutowej wypowiedzi inspirowanej wylosowanymi kośćmi opowieści, która będzie kompozycyjną miniaturą rozprawki. Większość odpowiadających miała trudność, aby zmieścić się w czasie. Jeden z uczniów powiedział, że jestem taka mądra, bo mam 45 minut na poprowadzenie lekcji, a on musi się zmieścić w minutę. I stwierdził, że mam spróbować nauczyć ich czegoś w 60 sekund, a najlepiej na Tik- Toku.

Challenge accepted

Faktycznie, na snucie literackiej gawędy, dygresje, rozmowy mam zazwyczaj 45 minut. Z perspektywy nauczyciela, to zawsze mało, ale z perspektywy ucznia zapewne o 42 minuty za dużo. Wyzwanie zostało przyjęte. Wszłam do rzeki, której dna nie znałam, a nurt wydawał się wrogi.

Próbowaliście kiedyś w taki sposób skonstruować wypowiedź, aby w maksymalnie 2 minuty przekazać

jej sens? Ja spróbowałam, nie mnie oceniać efekty, ale sam proces kondensacji treści, sprawił mi ogromną trudność. Postanowiłam założyć konto na Tik-Toku i poczęstować odbiorców przeciwbólowymi pigułkami wiedzy na temat matury z języka polskiego. W ten sposób fejsbukowa Facetka od polaka, weszła w nieznane i dotąd nie eksplorowane przestrzenie.

Filmiki, które nagrałam dotyczyły głównie porad związanych z konstrukcją wypowiedzi argumentacyjnej, egzaminu maturalnego i zagadnień językowych.

Treści podzieliłam na mikro moduły. W jednym filmie wyjaśniam jak napisać wstęp do pracy, w innym jak skonstruować tezę, w kolejnym dzielę się pomysłami na zachowanie spójności w jeszcze innym wyciągam króliki z kapelusza i prognozuję, co na właściwym egzaminie może się pojawić.

Sam proces selekcji sprawił mi ogromną trudność, ponieważ dotąd, nie musiałam się w swoich wypowiedziach ograniczać. Sądzę, że wirtuozerią jest przekazać istotę, sens wypowiedzi w minutę.

Uczyć Tik Toka, uczyć się od Tik Toka

Edukacyjną moc Tik Toka wykorzystuję podczas lekcji, w różnych kontekstach. Najczęściej w ramach metody odwróconej lekcji. Proszę wówczas uczniów, aby zapoznali się z konkretnym materiałem, który będzie punktem wyjścia do analizy. Trudno to nazwać zadaniem domowym, dlatego że czas przygotowania ze wskazanym materiałem zajmuje maksymalnie trzy minuty. Tik Tokowe wariacje są pomocne podczas podsumowania lekcji – wiązka skondensowanych treści typu instant – pomaga utrwalić omawiane wcześniej kwestie. Uczniowie mają również za zadanie sami nagrać podsumowanie do realizowanego tematu. Zaznaczam, że nie oczekuję publikacji na Tik Toku. Często wykorzystuję Tik Toka podczas zajęć medialnych, których celem jest rozbudzenie kreatywności. Ostatnie produkcje Tik Tokowe uczniów były efektem zajęć dotyczących rodzajów kadrów i planów filmowych. Aby przekuć informacje w umiejętności uczniowie nagrali swoje mini produkcje. Nagrywając film według własnej koncepcji stają się twórcami, a nie jedynie odbiorcami treści transmitowanych przez nauczyciela.

Tik Toka wykorzystuję jako pretekst do zajęć dotyczących cyberbezpieczeństwa. O tym, że ma on swoją mroczną stronę nie trzeba nikogo przekonywać. Świadomość potencjalnych zagrożeń związanych ze stosowaniem tej aplikacji (jak i wielu innych) jest niezbędna. Otwarta rozmowa o zagrożeniach jakie niesie ze sobą Tik Tok – to już temat na kilka jednostek lekcyjnych. Podczas zajęć wychowawczych poruszaliśmy takie kwestie jak: dostęp aplikacji do danych, udostępnianie nielegalnych treści – algorytmy filtrujące klipy, które naruszają wytyczne nie są szczelne, a twórcy nielegalnych treści znajdują coraz to nowe sposoby na obejście filtrów zawartości. Użytkownicy mogą być narażeni na atak ze strony przestępców seksualnych i hejterów, czy np. na wyciek poufnych danych. Niepokój budzi również fakt, że filmy użytkowników mogą być dowolnie wykorzystywane, komentowane, montowane przez innych. Podczas zajęć rozmawiamy też na temat systemu zabezpieczeń w obszarze wykrywalności, personalizacji i bezpieczeństwa. Co ciekawe, uczniowie zazwyczaj są zaskoczeni możliwością skonfigurowania

aplikacji pod kątem bezpieczeństwa. To pokazuje, że biegłość w posługiwaniu się modnymi aplikacjami nie jest tożsama z wiedzą na temat potencjalnych zagrożeń i możliwości ochrony. I tu też upatruję przeszerzenie dla nas edukatorów – aby wspomóc młodych ludzi w świadomym korzystaniu z aplikacji.

Knowledge pills

Obserwując moich uczniów doszłam do wniosku, że 45 minut lekcji to dla nich zdecydowanie za dużo. Być może remedium na te przydługie bloki lekcyjne jest microlearning.

Czym jest pigułka wiedzy?

To apetyczna porcja wiedzy, skondensowana treść, krótka i prosta wiązka informacji. Metodyka pigułek wiedzy sugeruje wykorzystanie krótkich filmów instruktażowych, w których omawiane jest wyłącznie jedno zagadnienie i tu dostrzegam ogromny potencjał Tik-Tokowych pigułek wiedzy. Mogą one służyć przekazywaniu wiedzy, przypomnieniu treści, mogą pełnić funkcję podsumowania. Bez wątpliń są również uzupełnieniem materiału, wprowadzając do zagadnienia. Warto jednak pamiętać o tym, co mi sprawiło niebywałą trudność, że pigułka wiedzy nie powinna być lasem pigułek. Aby pigułka była skuteczna powinna dotyczyć jednego problemu, jednej umiejętności a forma przyswojenia musi umożliwiać natychmiastowe wchłonięcie. I tu doskonale sprawdza się Tik-Tok. Ile można powiedzieć w 60 sekund? Sprawdź.

#Learn on Tik-Tok

Niechciany przez dorosłych brat Instagrama i Facebooka – Tik Tok ma ogromny potencjał edukacyjny. Skoro nauczycielski gen pozwala nam dostrzegać w skrawkach materiału, rolkach po papierze toaletowym, guzikach i kamieniach materiały dydaktyczne, to dlaczego z takim dystansem patrzymy na Tik – Toka?

W 2020 roku Tik-Tok wprowadził hasztag #learn on Tik Tok, którego celem jest ułatwienie użytkownikom dostępu do treści edukacyjnych. Tik Tok za pomocą funduszu Creative Learning Fund wspiera powstawanie innowacyjnych treści e-learningowych. Ta chińska firma zaangażowała do współpracy np. Uniwersytet w Cambridge, znanych naukowców działających w przestrzeni astrofizyki, psychologii, historii, czy np. chemii. Twórcy platformy deklarują, że chcą przeznaczyć 55 milionów dolarów na promocję i stworzenie materiałów edukacyjnych. Ta deklaracja budzi mój edukacyjny entuzjazm. Już wkrótce w aplikacji pojawi się zakładka LEARN, która umożliwi szybszy dostęp do treści edukacyjnych. Możemy krytykować Tika Toka, oburzać się na treści, które z siebie wyrzuca. Możemy się odciąć od dyskusyjnej, Tik Tokowej rzeczywistości, ale prawdą jest, że pokolenie rozsiało się w niej wygodnie już dawno i jedyne co możemy, to pokazywać inspirujące i bezpieczne sposoby korzystania z tej aplikacji.

¹L. Kołakowski, Ułamki filozofii, Prószyński i S-ka, Warszawa 2017, s.3

Agnieszka Zawilska
doradca metodyczny nauczycieli wychowania przedszkolnego
CDN Pila

Przedszkole na miarę czasów. Nauczycielska refleksja.

Co jest miarą? Im dłużej się nad tym zastanawiam, tym bardziej upewniam się w przekonaniu, że jesteśmy nią my, ludzie. W pełnym tego słowa znaczeniu. Ludzie pełniący swoje role w oparciu o cały wewnętrzny kapitał, osobiste zasoby, osobowość, charakter, predyspozycje, światopogląd, wyznawaną filozofię życiową.

Odpowiedzią na postawione pytanie mogą być również słowa Protagorasa z Abdery - greckiego filozofa, który twierdził, że „Człowiek jest miarą wszystkiego: tego, co jest, że jest, i tego co nie jest, że nie jest”, analizowane przez Leszka Kołakowskiego w Ułamkach filozofii¹.

Spółeczność przedszkolną stanowią ludzie: nauczyciele, pracownicy obsługi i administracji, rodzice i dzieci - przedszkolaki. Ale jacy? Jak wiele różnych postaci stanowi codzienną społeczność przedszkolną? Każda z nich przekracza codziennie próg przedszkola jako ojciec, matka, córka, syn, żona, mąż. I wcale nie mam tutaj na myśli rodziców dzieci przyprowadzanych do przedszkola, tylko właśnie nauczycieli i całą społeczność, która wykonuje ważne dla codzienności przedszkolnej zadania. Uważam, że społeczność ta nadaje charakter miejscu, ustanawia swoisty rytm, specyfikę działania i stanowi o jakości pracy całej placówki.

Nie bez powodu pozostawiłam powyżej postawione pytanie „jacy?” bez odpowiedzi.

Patrząc przez pryzmat dotychczasowych doświadczeń i głębokich przemyśleń związanych z prezentowanymi przez wielu ludzi postawami, zarówno w stosunku do siebie nawzajem jak i w stosunku do dzieci, naszych najważniejszych członków społeczności przedszkolnej, nakreśliłam w swojej wyobraźni pewien obraz przedszkola.

Przedszkola, które powinno BYĆ, a jeśli nie jest, to powinno się STAĆ, miejscem wychowywania i edukowania dzieci na miarę czasów.

Jakie są dzisiejsze czasy? Pierwsze co mi przychodzi na myśl to szybkie, niespokojne, wymagające ciągłego dostosowywania się, nadążania za zmianami społecznymi. Ale też nowoczesne, inspirujące do działania, do ciągłego rozwoju, doskonalenia się. Tworzące ogromną wolną przestrzeń do samorealizacji, kreatywności, innowacyjności...

W związku z tym nasuwa mi się konkretny obraz ludzi, którzy mają tworzyć społeczność przedszkolną na miarę czasów właśnie. Uważam, że tylko człowiek komunikatywny, kreatywny, innowacyjny, twórczy, otwarty na zmiany, świadomy siebie, zdystansowany do siebie i stale poszukujący, ma szansę stać się człowiekiem godnym zaufania w oczach rodzica i dziecka. Taka osoba prosta wymaga-

niom współczesnej, szeroko rozumianej edukacji, oczekiwaniom i potrzebom zarówno rodziców, jak i powierzanych jej na wszechstronny rozwój dzieci.

Jestem głęboko przekonana, że nauczyciele, jako ludzie empatyczni, wrażliwi na potrzeby innych, wyrozumiali, otwarci, przyjaźnie nastawieni, nieustannie poszerzający wiedzę w nowych obszarach, czyli znawcy przedmiotu dobrze przygotowani do pełnienia swojej roli, stanowią sedno w dążeniu do postrzegania przedszkola jako miejsca pozytywnie ocenianego przez osoby z zewnątrz oraz godnego polecenia.

Należy zaznaczyć, że współczesny rodzic, powierzający swoje dziecko pod opiekę, wychowanie i edukację do przedszkola poza tym, że jest świadomy swoich oczekiwań i rzeczywistych szeroko rozumianych potrzeb swojego dziecka, to niestety często jest przedstawicielem czasów, w których żyjemy, a które próbowałam zdefiniować powyżej. Coraz częściej rodzice skarżą się na brak czasu, duże obciążenie fizyczne i psychiczne spowodowane pędem, nadmiernymi wymaganiami w miejscu pracy, są sfrustrowani, zmęczeni, bezradni a czasem z powodu rozpadu rodziny i braku wsparcia niewydolni wychowawczo.

Jaka jest w związku z tym rola nauczycieli i całej społeczności przedszkolnej? WSPIERANIE! Nie ocenianie, nie pouczanie, nie wytykanie błędów, ale wspólne poszukiwanie konstruktywnych rozwiązań.

To dyrektorzy, nauczyciele i personel pomocniczy powinni być uważni i wrażliwi na potrzeby dzieci i ich rodziców, ponieważ uwarunkowania środowiskowe stanowią w dużej mierze o przewidywanych trudnościach wychowawczych czy edukacyjnych u dzieci. Wrażliwość na krzywdę dziecka, która może być wielowymiarowa, nieoczywista i trudna do zdefiniowania oraz umiejętności adekwatnego do sytuacji i odpowiedniego reagowania, to bardzo ważne umiejętności, które powinny posiadać osoby pracujące w przedszkolu. W przypadku zaobserwowania niepokojących zachowań, trudności czy podejrzewanych zaburzeń, nauczyciel posiadający wiedzę i wyposażony w inteligencję emocjonalną, w umiejętny sposób pokieruje rodzicem lub opiekunem prawnym dziecka wskazując pomocową ścieżkę.

Warto podkreślić w tym miejscu szczególną rolę pracowników obsługi i administracji. Często nie dostrzegamy i nie doceniamy roli osób, które organizują życie przedszkola i mają swój wkład w budowanie wizerunku całej placówki.

Czy np. taka wszechobecnie występująca u dzieci alergia nie jest znacznikiem naszych czasów? Czy intendentka i szefowa kuchni przedszkolnej, których zadaniem będzie poznanie wskazanej przez lekarza diety i dostosowanie podawanych dziecku posiłków do jej specyfiki nie stanowią ważnego ogniw w procesie zaspokojenia potrzeb takiego dziecka na odpowiednim poziomie? Czy pomoc nauczyciela, która spędza z dziećmi cały dzień, pomaga od najmłodszych lat w samoobsłudze, w procesie adapta-

cji i uczestniczy we wszystkich codziennych aktywnościach przedszkolnych będzie spełniać dobrze swoją rolę nie będąc empatyczna i wrażliwa na potrzeby dziecka oraz na konstruktywną współpracę z nauczycielem oraz opiekunem dziecka?

Poza „czynnikiem ludzkim” jest jeszcze jeden ważny obszar, który stanowi o spełnianiu przez przedszkole zadań związanych z czasami, w których przyszło nam żyć i funkcjonować w przestrzeni edukacyjnej i wychowawczej. Jest nim rozwój technologiczny, który wymusza wręcz wyposażenie placówek przedszkolnych w narzędzia cyfrowe, stały dostęp do Internetu i doskonalenie kadry nauczycielskiej w zakresie ich obsługi oraz umiejętności organizowania za ich pomocą edukacji zdalnej.

Należy pamiętać, że korzystanie z nowej technologii to jedno z osiągnięć dziecka na koniec wychowania przedszkolnego, definiowane przez podstawę programową wychowania przedszkolnego. Umiejętność bezpiecznego i twórczego korzystania z narzędzi cyfrowych w celu zdobywania wiedzy i rozwijania zainteresowań, dzieci powinny nabywać już w przedszkolu podczas wspólnego realizowania treści edukacyjnych z nauczycielem i całą grupą. W zakresie umiejętnego i bezpiecznego wykorzystywania narzędzi cyfrowych przez dzieci powinni być też instruowani przez nauczycieli ich rodzice, którzy stanowią niezbędny element łączący choćby w sytuacji edukacji zdalnej przedszkolaków.

Zarówno dobór odpowiednich metod i form pracy do potrzeb dzieci, wyposażenie sal przedszkolnych w nowe gry, układanki, klocki kombinatoryczne i wszelkie materiały służące polisensorycznemu poznawaniu i doświadczaniu, rozwijaniu kreatywności oraz dziecięcych zainteresowań jak i zapewnienie dostępu do nowoczesnych edukacyjnych narzędzi cyfrowych, nie będą wartościowe bez naszego udziału.

To my LUDZIE, tworzymy społeczność, która swoimi postawami i działaniami we wszystkich obszarach pracy przedszkola stanowi o tym, czy zaspokaja ono najważniejsze potrzeby, służy wszechstronnemu rozwojowi dzieci, służy wsparciem rodzicom i czy jest ono rzeczywiście na miarę czasów.

Podsumowując, życzę sobie i Państwu, aby dane nam było funkcjonować w optymalnych warunkach sprzyjających spełnianiu potrzeb i oczekiwań współczesnego świata, małego człowieka i jego rodziców! Pamiętajmy, że nasz dobrostan jest niezbędny do twórczego pełnienia roli przewodnika i że stanowimy ważne ogniwo, które ze względu na rolę jaką pełnimy powinno zawsze scalać i wzmacniać całość!

Małgorzata Wucens
doradca metodyczny z matematyki
CDN w Pile

Mackesy Charlie: „Chłopiec, kret, lis i koń”. Warszawa 2019

Na pierwszy rzut oka, książka dla dzieci o chłopcu. Nie ma co czytać. Jednak fabuła tej książki nie jest najważniejsza. Każda strona to osobna historia. A o czym?

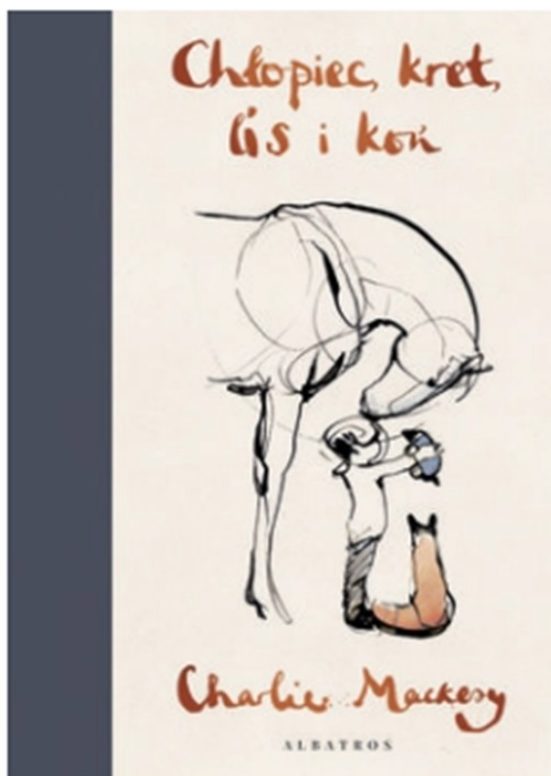
O rzeczach ważnych, najważniejszych w życiu, o których tak często zapominamy. O miłości, rodzinie, uczuciach, relacjach...

W dzisiejszych czasach powinna być w obowiązkowych lekturach szkolnych, na każdym etapie edukacyjnym. Po tak trudnym roku, który zrujnował nas psychicznie, znajdziemy w niej prawdę o życiu.

Książka mówi o przyjaźni i miłości do drugiej osoby, w tak uniwersalny sposób, że aż wzrusza. Wyjątkowe ilustracje są pięknym dopełnieniem tych prawd życiowych.

Opisana podróż chłopca, kreta, lisa i konia jest alegorią naszej codzienności. I jeszcze to piękne wydanie. Szkoda, że książka nie mieści się w torebce.

Polecam rodzicom, terapeutom, nauczycielom i nastolatkom. Będzie doskonałym prezentem.

Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile

64-920 Pila, ul. Bydgoska 21

tel. 67 352 17 50

www.cdn.pila.pl